

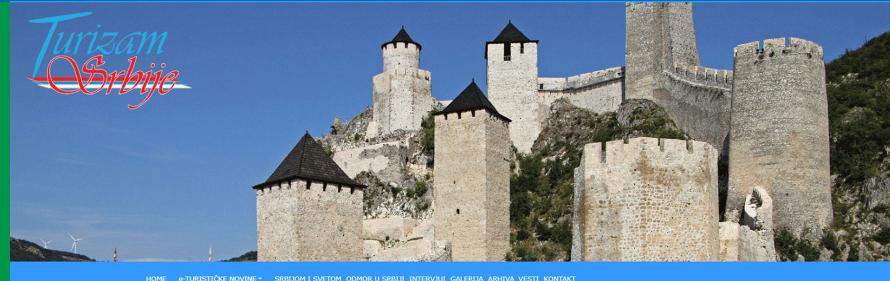
e-turističke novine

Oktobar 2021.

turizamsrbije.info

- Kreirajte turističku vest
- Najavite događaj
- Promovišite svoju turističku destinaciju
- Predstavite svoju turističku ponudu
- Budite u toku sa dešavanjima u srpskom turizmu
- Oglasite se u e-Turističkim novinama
- Emitujte svoj promo spot na našem internet portalu
- Postavite svoj baner

Turizam Srbije

HOME e-TURISTIČKE NOVINE SRBIJOM I SVETOM ODMOR U SRBIJI INTERVJU GALERIJA ARHIVA VESTI KONTAKT

Preuzmite e-Turističke novine Jun 2021.

OTVARANJE RUTE "EVROPSKI AMAZON – BICIKLISTIČKA STAZA"

Svečano otvaranje rute biće održano u sklopu Međunarodnog biciklističkog festivala, u Somboru 31. oktobra, sa početkom u 11 časova na Šstrandu

TOS: Ja biram Srbiju

TO Zlatibor: Zlatibor je lep do neba i nazad

TO Požarevac: 58. Ljubičevske lopte

Grad Sombor je regionalni koordinator na realizaciji projekta "Amazon of Europe Bike Trail - Biciklistička staza Evropski Amazon. Projekat se realizuje u okviru drugog poziva "Interreg Danube Transnational Programme - Dunavskog Transnacionalnog programa Evropske unije" i realizuje na području ...

Ceo tekst

TOS I TOB U ANKARI

Turistička organizacija Srbije je, u saradnji sa Turističkom organizacijom Beograda i Ambasadom Republike Srbije u Turskoj, u prostorijama ambasade RS u Ankari održala promociju turističke ponude Srbije i Beograda

Promociji su prisustvovali predstavnici više desetina turističkih agencija, predstavnici medija iz Turske i Srbije, kao i diplomatski kor. Ovom prilikom je, kao deo promotivnih aktivnosti TOS-a, na ogradi ambasade, koja se nalazi na najprometnijoj

Primajte Newsletter!

E-mail adresa

Prijavite se

Registrujte vaš smeštaj - Besplatno!

Imate nalog? Logujte se!

SEOM Srbija

Република Србија
Министарство пртвоније, туризма и телекомуникација

e-туриста

YUTA
Традиција квалитета • Стандард будућности

SADRŽAJ:

4. Između redova

5. Podržavamo razvoj turizma u Srbiji

7. Digitalizacija turističke ponude Srbije

8. Avantura i relax na tri strane Srbije

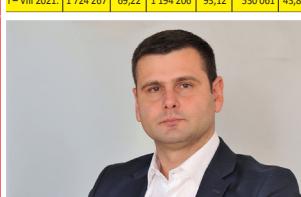
10. Preti nam kolaps turističkih agencija

12. U koju godinu nas je vratila korona?

	Ukupno	Index	Domaći turisti	Index	Strani turisti	Index
I - VIII 2019.	2 490 977	100	1 282 477	100	1 208 500	100
I - VIII 2020.	1 269 031	59,95	948 470	73,96	320 561	26,53
I - VIII 2021.	1 724 267	69,22	1 194 206	93,12	530 061	43,88

13. Kako su promotivne aktivnosti doprinele povećanju posete na Zlatiboru

15. Kopaonik moja zimska destinacija

16. Stara planina

17. Golija izazov za posetioce

19. Vidikovci Zlatara

20. Tvrđave na vojnom putu

22. Keltsko selo nova turistička atrakcija u Srbiji

24. Ljubičevske konjičke igre doble „muzej“

25. Šumarice – najlepši deo Kragujevca

27. U tom Somboru svega ima

28. Manifestacije u Gornjem Milanovcu

30. Pirotski brendovi

32. Novi Bečej je posebna varoš

33. Tri pitanja za...

34. Muzej Ponišavlja Pirot

35. Ljudi, špartajte po Srbiji!

IZMEĐU REDOVA

Željko Milinković*

POMEŠANA OSEĆANJA

Sećate li se aprila? Ima tome, eto već 6 meseci. Počela je masovna vakcinacija. Tada je glavno pitanje bilo gde ćemo putovati tokom leta. Mediji su se utrkivali ko će pre da objavi informaciju – u koje zemlje i pod kojim uslovima će biti moguće letovanje. Turističke agencije pune optimizma. Kažu da telefoni zvone od jutra do mraka. Iz resornog ministarstva najavljuju dobru turističku sezonu – bolju nego 2020. što je sasvim logično, jer praktično tada 3 meseca nije bilo turističkog prometa. TOS i lokalne turističke organizacije kreću u promotivnu kampanju. Uprkos tome, gradski hotelijeri oprezniji. Znaju da će im neće biti nimalo lako ako izostanu strani gosti. Korona miruje – pritajila se.

Dolazi leto. Vakcinacija usporava, a država vakcina ima napretek - što bi se reklo za izvoz. Mogu se vakcinisati i revakcinisati i stranci. Dobro je to za naš turizam. Touroperatori se suočavaju sa realnošću. Masovnija putovanja u inostranstvo izostaju. Ni zamenska putovanja se ne realizuju kako su očekivali. Domaće destinacije nesmetano rade. Neke imaju bolju posećenost nego turističke rekordne 2019-te. Utisak je da ona mesta koja su bila zastupljena u medijima i uložila u promociju imaju odličnu sezonu. Počinju se održavati i turističke manifestacije. U početku uz primenu svih preporučenih mera a onda stidljivo, i bez primene mera. Gradski hoteli skupljaju „mrvice“ od stranih gostiju. Krajem jula i početkom avgusta lekari uglas viču: „Sa godišnjih odmora ljudi nam se vraćaju zaraženi“. Vakcinacija skoro pa stala. Brojevi zaraženih rastu. No ne smeta. Treba iskoristi ovo malo preostalih toplih dana i naravno putovati.

Stigla nam je jesen. Korona nezaustavljivo „divlja“. Problemi se polako usložnjavaju. Hotelijeri i ugostitelji, generalno, uplašeni su činjenicom da imaju problema

sa radnom snagom. Složena je to stvar. S jedne strane više niko neće da radi za male pare (mnogi su zbog korone i nesigurnosti posla pobegli od rada u turizmu), a sa druge porezi i doprinosi su i dalje veliki. PDV je i dalje isti. Dakle, kad god popijete piće, pojedete pljeskavicu država uzme svojih 20%. Ako prenoćite onda 10%. Zbog svega toga u izgledu je i pad kvaliteta usluge. Sećam se da su neki i pre korone upozoravali da nam se to može desiti. Ali ko ih „šiša“. Većina nas je navikla da živi od danas do sutra. Vlasnici turističkih agencija su očajni. Već sada je izvesno da neće imati novca da ispunе svoje obaveze prema preostalim zamenskim putovanjima. Oči su im opet uprte u državu. Ponovo se postavlja pitanje: Koliko će ih opstati na tržištu? Uveliko se najavljuje energetska kriza. Izvesno je - neće nas zaobići! To znači i veće cene svega. I struje (za sada za privredu) i gasa (gosti očekuju toplu sobu) i goriva. To posledično znači i veće cene hrane. Neminovno nas očekuje rast cena svih ugostiteljskih usluga. Samo da ne uđemo u „vrzino kolo“!

„A dolazi zima, duga i hladna,
zatvori vrata, upali vatru,
pada prvi sneg“

*Glavni i odgovorni urednik e-Turističkih novina

IZDAVAC: TURIZAM SRBIJE - BEOGRAD; E-MAIL: TURIZAMSRBIE.INFO@GMAIL.COM ● REDAKCIJA: GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK: ŽELJKO MILINKOVIĆ; TEL. 063/10 69 440; E-MAIL: turistickenovine@gmail.com ● GRAFIČKI UREDNIK: RADOJICA ĐURIĆ ● SARADNICI U BROJU: NENAD KONSTANTINOVIC, MILICA JOVIĆIĆ, ALEKSANDRA ILIĆ, ALEKSANDAR SENIĆIĆ, NEVENA ČUPIĆ, ANA KOTURANOVIĆ, DANIJELA ARSIĆ, MILOJE OSTOJIĆ, AKESANDAR Milić, DRAGAN BOSNIĆ, SLAĐANA SUDAR, VASILJE BALDIĆ, SNEŽANA MILISAVLJEVIĆ, BOJANA BOSNIĆ, IVAN OTAŠEVIĆ, BRATISLAV ZLATKOV, TATJANA VLAŠKALIN ● FOTOGRAFIJE U BROJU: OKSANA SKENDŽIĆ; VLADIMIR TATAREVIĆ, LUKA ŠARAC, ALEKSANDAR BUBANJA, ALEKSANDAR Milić, MILOJE OSTOJIĆ, DRAGAN BOSNIĆ, BOŠKO HEROR, VASILJE BALDIĆ, JOVAN ŽIVANOVIĆ; ZORAN LAZAREVIĆ, TOS, TO ZLATIBOR, TO RAŠKA, TO KNJAŽEVAC, TO PIROT, TO IVANJICA, TO NOVI BEČEJ, TO ZLATAR, TO GORNJI MILANOVAC, TO SOMBOR, TO INĐIJA, TURIZAM SRBIJE, ARHIVA E-TURISTIČKIH NOVINA ● NASLOVNA STRANA: KELTSKO SELO, Autor fotografije: Boško HEROR

Aleksander Bec, vođa projekta #EUzaTebe – za kulturno nasleđe i turizam

Podržavamo razvoj turizma u Srbiji

e-TN: Recite nam nešto više o projektu #EUzaTebe – za kulturno nasleđe i turizam.

Osnovni cilj projekta „EU za kulturno nasleđe i turizam“ je da se kroz turizam ekonomski osnaži region Donjeg Podunavlja i Istočne Srbije. Turistički potencijal u ovom regionu je ogroman, zato može da bude odličan instrument za otvaranje novih radnih mesta. Posebno nam je bitno da se podstakne razvoj ruralnog turizma, kojim bi se sprečilo dalje iseljavanje stanovništva iz sela u gradove i inostranstvo.

Stoga projekat podržava privatni turistički sektor, lokalne vlasti, kulturne institucije i turističke organizacije u poboljšanju turističke infrastrukture i ponude. Pored turizma, projekat se bavi i zaštitom kulturnog nasleđa, koje je zajedničko za Srbiju i Evropu, kao na primer Feliks Romulijana. Na kraju, očekujemo da Istočna Srbija postane još popularnija destinacija za turiste iz Srbije i sveta.

e-TN: Ko finansira i sprovodi projekat?

Projekat finansiraju Evropska unija sa 15 miliona evra i Vlada Savezne Republike Nemačke sa 1,6 miliona. Dodatnih 8 miliona evra će stići iz fondova evropske unije. Za sprovođenje je odgovorna Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju GIZ, iz koje i ja dolazim.

e-TN: Zašto ste se opredelili bas za Istočnu Srbiju i Donje Podunavlje?

Evropska unija je prepoznala turistički potencijal Istočne Srbije i Donjeg Podunavlja kao ekonomski pokretač ovog regiona. Naš projekat obuhvata osam opština i gradova – od Smedereva do Zaječara. Ovaj region ima mogućnost da sa svojim prirodnim lepotama i kulturnom baštinom privuče još više posetilaca.

Na primer, kada se vozim Đerdapskom magistralom,

vidim dosta biciklista koji putuju Istočnom Srbijom. Njima je potrebno da imaju uslove za odmor, ali isto tako i interesantni sadržaj zbog kojeg bi se zadržali više dana u regionu. Zbog toga projekat nastoji da podrži što različitije turističke ponude i usluge, kako bi za svakog turistu bilo ugodno i zanimljivo.

e-TN: Koje su aktivnosti projekta?

Naš projekat ima četiri vrste aktivnosti. Najveći su građevinski i infrastrukturni radovi. Prošle nedelje sam obišao tvrđavu Fetislam u Kladovu, čija je revitalizacija u toku. Završetak radova se očekuje sledeće godine na letu, i srećan sam da će Kladovo opet imati mogućnost da održava koncerte na obali Dunava, na letnjoj pozornici koja će se obnoviti kroz naš projekat. Uskoro očekujemo i početak radova na izgradnji vizitorskog centra rimske palate Feliks Romulijana kod Zaječara, infrastrukturne radove na Rajačkim pimnicama i arheološka iskopavanja Golubačkog grada. Svi ti radovi će biti realizovani kroz projekat „#EUzaTebe – za kulturno nasleđe i turizam.“

Osim građevinskih radova, za projekat je važno da se znanje i novi trendovi iz oblasti turizma razmene sa zaposlenima u turizmu u Istočnoj Srbiji. Putem edukacija, seminara i obuka, naš projekat će se truditi da naši partneri i saradnici steknu što više znanja i veština.

Finansijska podrška biće sprovedena kroz dodelu bespovratnih sredstava. Programom će biti obuhvaćene lokalne samouprave, kulturne institucije, nevladin sektor, turističke organizacije ali i privatni sektor, što je nama važno kako bismo podržali male i porodične biznise da se održe i prošire svoju ponudu. Na kraju, treba sve to biti vidljivo i atraktivno za buduće posetioce. Zato je poseban fokus projekta na promociji Istočne Srbije kao turističke destinacije,

što će omogućiti da region bude prepoznat, ne samo kod domaćih, nego i turista iz celog sveta. A moram da priznam da je Istočna Srbija jedna od najlepših mesta koje sam posetio.

e-TN: U toku je dodela bespovratnih sredstava, da li će sličnih konkursa biti i u budućnosti?

Da, u toku je dodela bespovratnih sredstava ljudima u Istočnoj Srbiji koji se bave turizmom. Projekat ih je podržao da unaprede svoju turističku ponudu, renoviraju smeštaje ili dodaju nove aktivnosti za posetioce. Srećan sam jer su dobitnici bili veoma kreativni kada su aplicirali i da će njihove ideje biti realizovane. Posebno me raduje činjenica da su mnogi od njih iskoristili sredstva za „zelene“ aktivnosti – uvođenje solarnih panela i grejnih sistema i nabavka bicikala i kajaka.

Sličan poziv za privatni sektor će biti otvoren na proleće sledeće godine, a u toku je otvoren poziv za lokalne samouprave.

e-TN: Do kada traje projekat i da li će se nastavljati?

Projekat traje do 2024 godine. Ja se nadam da će biti nastavljan i da će se proširiti na druge delove zemlje.

e-TN: Kako je projekat odgovorio na novonastalu situaciju izazvanu pandemijom?

Izbijanje COVID pandemije je pogodilo celo društvo i ekonomiju, a posebno turizam. Zato smo morali brzo da reagujemo, kako bi turistički sektor uspeo što pre da se prilagodi novoj situaciji. Evropska unija je takođe prepoznala potrebu da se podrži turizam u toku krize i brzo je opredelila nova sredstva za prevazilaženje posledica pandemije. Sa dodatnih milion evra, kroz projekat „#EUzaTebe – za kulturno nasleđe i turizam“, dodeljena su bespovratna sredstva za privatni turistički sektoru u 12 opština u Jugoistočnoj Srbiji. To je konkurs koji smo malo pre pomenuli, kojim je podržano preko 120 turističkih domaćinstava, smeštaja i porodičnih biznisa.

Osim toga, Evropska unija je donirala 660.000 evra za dezinfekcioni materijal koji smo razdelili turističkim objektima u celoj Srbiji, sa ciljem da svoje usluge pružaju u skladu sa epidemiološkim merama. Ovu akciju smo realizovali u saradnji sa HORES-om, koji je pokrenuo šemu „Čisto i sigurno“, kako bi se uveli novi standardi u pružanju turističkih usluga. HORES organizuje i obuke za ugostitelje, s ciljem da svoje poslove obavljaju u što bezbednijim uslovima. Treninzi

će početi uskoro, a naš projekat je takođe podržao ovu akciju kao deo anti-COVID mera.

e-TN: Projekat je finansijski podržao i promotivnu kampanju „Biram Srbiju?“

Mi kroz naš projekat podržavamo razvoj turizma u Srbiji, zato mislim da je naša finansijska i stručna podrška kampanji „Biram Srbiju!“, koju je Turistička organizacija Srbije pokrenula, idealna prilika da to učinimo. U maju sam bio na Avali i tada smo ozvaničili početak ove kampanje zajedno. Bila je izložba fotografija iz cele Srbije i ja sam video neka mesta za koje nisam znao da postoje i sada mi je želja da ih obiđem. Te fotografije su se nalazile na bilbordima u velikim gradovima u Srbiji, i siguran sam da su i ljudi iz Srbije i stranci imali želju da obiđu sve te lepote kao i ja. Fotografije i bilbordi su jedan deo kampanje, drugi deo su promotivni snimci koji kruže na TV stanicama i društvenim mrežama. Prelepi prizori iz prirode, srpska hrana, spomenici i nasmejani ljudi je ono što Srbija nudi i što je veoma bitno da se promoviše i u zemlji ali i svetu. Siguran sam da će Srbija biti popularna destinacija za turiste iz celog sveta

e-TN: Kakva su Vaša iskustva u toku sprovođenja projekta do sada?

Ono što je po mom mišljenju najveći izazov za razvoj turizma u Srbiji jeste nedostatak saradnje između partnera i aktera, što se svakodnevno oseti. Jedino međusobna saradnja između opština, turističkih organizacija, institucija i privatnog sektora mogu doprineti da se turizam uspešno razvija. Ovo nije samo organizacijski izazov, ono što nam je potrebno ovde je promena u mentalitetu. Timski duh i saradnja su nam najviše potrebni kako bismo prevazišli ovaj izazov.

e-TN: Pomenuli ste da Vam je Istočna Srbija najlepše mesto, šta mislite o ostatku Srbije?

Ja volim Srbiju i veoma sam srećan da mogu da živim ovde. imam odličan projektni tim i zadovoljstvo mi je da radim sa njima. Najviše volim da provodim vreme u prirodi, obilazeći lepote Srbije. Bio sam na reci Gradac kod Valjeva, na planini Rtanj, Sijarinskoj banji i svuda je bilo divno. Istočnu Srbiju najviše poznajem i često sam tamo. Dunav, Đerdap sa Trajanovom tablom, Negotinske pimnice, Feliks Romulijana su zaista jedinstvena mesta prirodnih lepota i bogate istorije.

Željko Milinković

Ministarstvo, trgovine,
turizma i telekomunikacija
pokrenulo nov projekat

Република Србија

Министарство промета, туризма
и телекомуникација

Digitalizacija turističke ponude Republike Srbije

Stalne inovacije u domenu digitalnih tehnologija povećavaju vidljivost, omogućavaju bržu komunikaciju, ali i virtualnu konzumaciju turističkih proizvoda čime se i sama turistička ponuda približava potencijalnim turistima

Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija prepoznalo je važnost uspostavljanja informacionog sistema i pokrenulo kapitalni projekat **“Digitalizacija turističke ponude Republike Srbije”** koji ima za cilj uspostavljanje nacionalne digitalne platforme, koja će objediniti osnovne informacije o kompletnoj turističkoj ponudi naše zemlje i omogućiti uspostavljanje lokalnih računarskih mreža za potrebe brzog pristupa internetu posetiocima turističkih lokaliteta.

Platforma će funkcionišati kroz više modula, jedan od njih imaće ulogu „Turističkog asistenta“ i omogućiće korisnicima na jednostavan i efektan način uvid u turističke lokacije Republike Srbije. Korišćenjem internet pretraživača ili mobilnih uređaja biće omogućena pretraga platforme po interesovanjima potencijalnog posetioca ili vrstama sadržaja na lokalitetima, uz glavni cilj da omogući turistima da brzo i informisano donešu odluku da posete određeni lokalitet.

Jedan od modula biće i nacionalni portal za rezervaciju smeštaja koji će biti integriran sa nacionalnim informacionim sistemom E-turista, a koji korisniku omogućava uvid u pretragu i mehanizam rezervacije smeštaja na teritoriji Republike Srbije korišćenjem internet pretraživača. Na ovaj način će biti omogućeno svakom pružaocu usluge smeštaja, da bez posredničkih troškova i provizija, ponude onlajn svoje smeštajne kapacitete.

Uspostavljanje ovakvog modela rada i informisanja nacionalne platforme za turizam podrazumeva niz složenih koraka implementacije, koji će podići na viši nivo turističku ponudu Republike Srbije u regionu, i kroz lakoću dobijanja sveobuhvatnih informacija na jednom mestu, olakšati izbor domaćim i stranim turistima.

Žikica Nestorović, državni sekretar

Avantura i relax na tri strane Srbije

Tragate za destinacijom za višednevni odmor, koja će vam pružiti i avanturu i potpuno opuštanje? Ne tražite dalje od Srbije! Turistička organizacija Srbije vas poziva da birate srcem i birate Srbiju, jer vas na tri strane naše zemlje očekuju destinacije koje vam mogu pružiti potpuni odmor i relaksaciju.

Sokobanja

Zeleno srce Srbije u kome dominantnu ulogu po blagostanje vašeg organizma imaju negativni joni, obogatilo je svoju ponudu izuzetnim wellness i spa sadržajima. Ukoliko želite da svoj spa odmor začinite nekom avanturom u prirodi, Sokobanja obiluje brojnim izletištima do kojih možete doći biciklom ili pešaka. Za one koji vole više izazova, tu je Bovansko jezero, na kome se možete oprobati u kajakingu, kanuingu ili stand-up paddaling-u. Selo Vrmdža u neposrednoj blizini može vas iznenaditi činjenicom da nudi i connect i disconnect. Ovo selo je poznato kao jedan od Serbia Open Office hub-ova, ali je i u isto vreme i mesto u

kome možete potpuno ostati bez signala (što nam svima po nekad dobro dođe). Oduševiće vas i mesta za slobodno penjanje, kao i prostor za uživanje u jogi i mindfullness-u. Sokobanju je nekada davno birao i naš nobelovac Ivo Andrić. Uspomenu na njegov boravak možete pronaći u okviru njegove spomen sobe u hotelu

Moravica, u kojoj je odsedao pri svakoj poseti ovoj oazi zdravlja.

Vrnjačka Banja i Goč

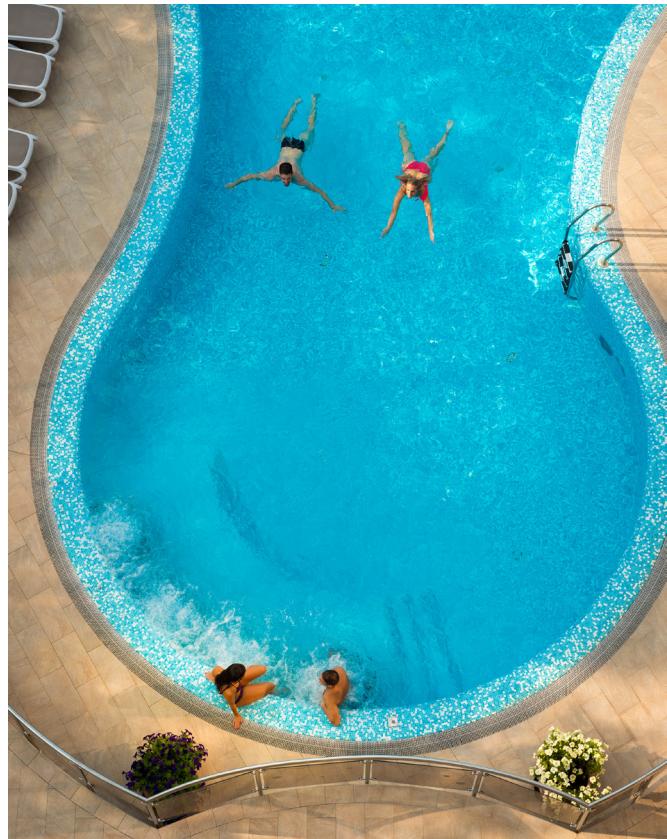
Kada ste u Vrnjačkoj Banji, dan (ili dva) morate izdvojiti za posetu planini Goč. Ova oaza lepote oduševiće vas, ne samo izuzetnom prirodnom lepotom, kojom dominira jezero Selište, već i spojem ekologije i avanture. Čitavo jedno eko-selo nastalo je na prostoru Goča, potpuno od kedrovog drveta – sve od prostora

za smeštaj do saune napravljeno je od kedra. Na Goču, možete uživati i organizovanom pikinku u prirodi, na kome će vas uslužiti svežim divljim voćem i prirodnim sokovima. Ukoliko se za vožnju kvadovima, biciklima ili pešačenje, Goč je pogodan i za ovu vrstu avanture. Hoteli sa pet i četiri zvezdice u Vrnjačkoj Banji oduševiće vas spa i wellness sadržajima. Sama banja obogaćena je tablama sa pričama o istoriji vrnjačkih vila. Pravo je vreme da odaberete srpsku kraljicu banja i uverite se zašto nosi ovaj ekskluzivni epitet.

Vrdnik i Fruška Gora

Sa temperaturom oko 32 stepena, vode fruškogorske banje Vrdnik relaksiraće vas i pružiti potpuni spa ugođaj. Neposredna blizina srpske prestonice kulture za 2022. godinu Novog Sada, upotpuniće doživljaj

tokom boravka na ovoj planinskoj lepotici. Ona takođe krije brojne staze za pešačenje i bicikлизам, tako da predstavlja pravo mesto za šumske wellness, ali i aktivan odmor, tokom nekoliko dana. U blizini je i još jedna destinacija koja će vas oduševiti kulturnim nasleđem, ali i izuzetnom ponudom vina, od kojih dominira sorta bermet. Sremski Karlovci su mesto pravih hedonista. Banja Vrdnik je i mesto u kome su nastale prve srpske terme, tu je i prvi adults-only hotel u Srbiji, ali i smeštaj za one koji biraju malo rustičnije mesto za odmor.

Fotografije: Oksana Skendžić,
Vladimir Tatarević i Luka Šarac

JA СРБИЈУ

PRETI NAM KOLAPS TURISTIČKIH AGENCIJA

Aleksanar Seničić*

Protekla turistička sezona je završena polovično uspešno. Naime, interesovanje putnika je bilo zadovoljavajuće i posle 14 meseci turističke agencije su imale mogućnost po prvi put da realizuju aranžamane za najtraženije destinacije. Ono što je svakako odredilo interesovanje, pa i samu realizaciju putovanja su bili tzv. protokoli za ulazak i boravak na pojedinim destinacijama. Bilo je potrebno mnogo vremena da se usaglase osnovni uslovi za ulazak u pojedine zemlje, što je rezultiralo konfuzijom, kako kod samih turističkih agencija, tako i kod samih putnika. Otuda ne treba da iznenađuje da je veliki deo putnika izabrao upravo destinacije koje su imale vrlo fleksibilan stav, odnosno bezuslovnu mogućnost ulaska i boravka.

Po tome su se izdvojile dve destinacije: Crna Gora i Albanija. Na ovim destinacijama je zabeležen i najveći rast broja putnika tokom protekle sezone u poređenju sa 2019 godinom. Crna Gora kao destinacija, koja je prva jasno stavila do znanja da neće zahtevati nikakve posebne uslove za ulazak u tu zemlju, je u našim statistikama zabeležila rast od oko 30% u odnosu na 2019-tu posmatrano sa stanovišta putovanja preko turističkih agencija. Ukupan broj srpskih turista u Crnoj Gori je bio za oko 5% manji u odnosu na 2019. godinu.

Destinacija Albanija je bila zastupljena u našim statistikama pre COVID krize, kao destinacija koju posećuje par hiljada putnika iz Srbije. Ekspanzija interesovanja i boravka naših turista za Albaniju je krenula tokom sezone 2020 godine, kada je većina destinacija bila zatvorena za naše turiste, dok je Albanija omogućila bezuslovni ulazak i boravak. Ove godine je zabeležen veliki rast, pa je konačan broj putnika na ovoj destinaciji dostigao čak 100.000 turista, što je Albaniju svrstalo u top 5 destinacija po interesovanju naših građana. Grčka I Turska su destinacije, zajedno sa Egiptom koje su godinama unazad prve tri destinacije po interesovanju uz Španiju i Italiju.

Španija i Italija su i dalje ostale nedostupne za naše turiste, dok je Grčka otvorila granice za naše turiste početkom sezone uz jasna pravila, koja nisu bila do kraja zadovoljavajuća sa stanovišta putnika (niska granica za uzrast dece, nepriznavanje antigenskih testova i sl.) i to je rezultiralo manjim interesovanjem od očekivanog, pa je i sama realizacija aranžmana u Grčkoj ove godine bila na oko 45-50% u poređenju sa 2019 godinom. Vladalo je dobro interesovanje za Tursku i realizovan je veliki broj charter letova, tako da je ukupan broj gostiju približan broju turista u 2019 godini. Egitap je doživeo takođe procvat na našem tržištu, i bez obzira na duži period u kome se nisu priznavale vakcine, pa možemo konstatovati da je ukupan broj turista u Egiptu bio za oko 15% veći nego 2019 godine. Hrvatska je takođe bila zanimljiva destinacija, ali kao i Crna Gora veliki deo putnika nije koristio turističke agencije pa nemamo pouzdane podatke o broju srpskih turista. Najveći problem tokom protekle sezone je manji broj iskorišćenih zamenskih putovanja od očekivanog. Ukupan broj realizacije zamenskih putovanja je oko 50-55 % što dovodi turističke agencije u ozbiljan problem oko povraćaja novca putnicima početkom januara 2022 godine.

Ukoliko ne dođe do produžetka tog roka, može se očekivati kolaps turističkog sektora u domenu rada turističkih agencija i to ne samo kod organizatora putovanja već i kod manjih agencija - posrednika, koji su potpuno zaboravljeni kad je reč o bilo kakvoj pomoći države.

Naime, jedino realno rešenje je da se rok za povraćaj novca produži, minimum do 01.10.2022 godine. Da se u međuvrmenu uradi kompletna provera podataka kod agencija od strane nadležne inspekcije i da se omoguće namenski krediti za povraćaj novca za nerealizovana putovanja. U ovom trenutku bilo kakvi krediti nemaju smisla kada se ponovo nalazimo u situaciji da ne znamo da li ćemo uopšte biti u prilici da radimo i kada, s obzirom na epidemiološku situaciju. Takav predlog je predstavljen resornom Ministarstvu i prema našim saznanjima, kreditna linija će biti uspostavljena ali sa ograničenim iznosima, što svakako neće rešiti problem. Sa druge strane ni krediti za turističke agencije koji su predstavljeni kao vid pomoći za likvidnost do sada punih 18 meseci nisu relaizovnai ni u 30 % pristiglih zahteva, pa je osnovana sumnja da se problem koji je najavljen može uspešno rešiti na ovaj način. Potpuno je jasno da bez obzira na obaveze naših partnera iz Grčke, pa i sa drugih destinacija, da novac koji je ostao neiskorišćen, ne možemo očekivati jer je potrošen od strane partnera. Napominjem da su sve ove države dale izuzetnu sektorskpu pomoć, posebno ako se sagleda pomoć koju su do bile trusitičke agencije u Srbiji. Takva pomoć se pre može nazvati nametanjem novih troškova i obaveza, a ne pomoći. Sektorska pomoć organizatorima za garancije putovanja je još jedan deo populizma, jer su u potpunosti zaobiđene posredničke agencije, a njih oko 700, i koje jedva sastavljaju kraj sa krajem već 20 meseci. Mi smo jedina zemlja u razvijenom svetu koja nije dala konkretnu bespovratnu pomoć turističkim agencijama kao najugroženijem turističkom sektoru. Niti jedan dinar nije ponuđen za opstanak firmi, a to je bilo neophodno da bi se

zaštitio i novac putnika, pre svega. Tako da nije za očekivati da će agencije nakon samo tri meseca rada i sezone koja je bila zadovoljavajuća, moći da izvrše obaveze za nerealizovana putovanja. Ukoliko se ostane pri takvom stavu preti kolaps turističkih agencija, pa je savet i molba putnicima da sa agencijama gde su uplatili svoje aranžmane, nađu neko privatljivo rešenje da realizuju svoja putovanja tokom sledeće sezone, a mi ćemo se potruditi da nekim benefitima (popustima i uvećanjem iznosa postojećih uplata) motivišemo putnike za realizaciju. Svaki drugačiji scenario će značiti više mesečno isčekivanje odluka osiguranja oko eventualne isplate po osnovu Garancije putovanja. U ovom trenutku procenjujemo da je ukupan iznos ne realizovanih aranžmana oko 25 miliona eura.

Moram da pomenem da je izuzetno teško stanje i kod agencija koja se pretežno bave đačkim turizmom (izleti, ekskurzije i rekreativna nastava) gde su te agencije shodno merama protiv COVID 19 mogle da rade nekih mesec do mesec i po dana. Neadekvatno delovanje resornog ministarstva ali i Ministarstva prosветe je dovelo do toga da i kada je epidemiološka situacija bila stabilna nije dato odozorenje za ovu vrstu organizacije putovanja. Domaći hotelijeri koji su primili avansne uplate su novac potrošili za tekuće troškove (jer najveći broj ovih objekata nije bio uključen u pomoć hotelijerima) i nisu u mogućnosti da vrate novac agencijama, pa samim tim ni agencije u najvećem broju će teško moći da izmire svoje obaveze prema korisnicima usluga.

Sve u svemu očekuje nas neizvesnost i briga za egzistenciju, ali pre svega neprijatnost što smo se našli u situaciji da i pored odgovornog rada i odnosa u najvećem broju slučajeva, dolazimo u situaciju da ćemo izgubiti poverenje putnika.

*direktor YUTA

U koju godinu nas je vratila korona?

Svi koji se bave srpskim turizmom znaju da je 2019. godina bila rekordna kada je u pitanju turistički promet. Te godine ostvarili smo 3 589 983 dolazaka turista koji su ostvarili 10 073 299 noćenja. Strukturno gledano domaći turisti ostvarili su 1 843 432 dolaska, odnosno 6 062 921 noćenje, a strani turisti su ostvarili 1 846 551 dolazaka, odnosno 4 010 378 noćenja.

Pre odgovora na pitanje iz naslova da se nakratko podsetimo trenda merenog brojem ostvarenih noćenja. Turizam u Srbiji je u periodu 2005 – 2008. godine prošao fazu rasta, a zatim fazu pada koja je trajala do 2011. godine, pa je ušao u fazu stagnacije koja trajala do 2013. godine (u tom periodu stagnacija prosečan broj noćenja turista kretao se oko 6,6 miliona). 2014. godina je početak ekspanzivnog rasta turističke aktivnosti u Srbiji, koji je trajao do marta 2020. godine kada je stigla korona.

U ovom trenutku raspolažemo sa statističkim podacima zaključno sa avgustom 2021. godine pa da uporedimo broj ostvarenih dolazaka turista u prvih osam meseci 2019. godine sa istim podacima, dakle prvih osam meseci 2020. i 2021. godine.

Tabela br. 1 Broj dolazaka turista

	Ukupno	Index	Domaći turisti	Index	Strani turisti	Index
I–VIII 2019.	2 490 977	100	1 282 477	100	1 208 500	100
I–VIII 2020.	1 269 031	59,95	948 470	73,96	320 561	26,53
I–VIII 2021.	1 724 267	69,22	1 194 206	93,12	530 061	43,86

*Izvor: Republički zavod za statistiku

Tabela br. 2 Broj ostvarenih noćenja

	Ukupno	Index	Domaći turisti	Index	Strani turisti	Index
I–VIII 2019.	6 991 849	100	4 353 321	100	2 638 528	100
I–VIII 2020.	4 354 506	62,28	3 478 439	79,90	876 067	21,83
I–VIII 2021.	5 619 534	80,38	4 106 389	94,33	1 513 145	57,35

*Republički zavod za statistiku

Ako se fokusiramo na broj ostvarenih noćenja i upredimo relevantne podatke (koje se odnose na prvih

osam meseci prethodnih godina) može se konstatovati sledeće:

- Kada je u pitanju ukupan broj ostvarenih noćenja sličan rezultat je ostvaren u avgustu 2017. godine. Tada je ostvareno u prvih osam meseci te godine 5 878 270 noćenja;
- Kada je u pitanju ukupan broj ostvarenih noćenja domaćih turista sličan rezultat je ostvaren u avgustu 2018. godine. Tada je ostvareno u prvih osam meseci te godine 4 138 495 noćenja domaćih turista;
- Kada je u pitanju ukupan broj ostvarenih noćenja stranih sličan rezultat je ostvaren u avgustu 2015. godine. Tada je ostvareno u prvih osam meseci te godine 1 651 480 noćenja stranih turista; Već na prvi pogled vidi se da naš turizam održava domaći gost i tako će, po svoj prilici, biti sve dok traje pandemija. A u očekivanju konačnih rezultata za 2021. godinu samo da se posetimo broja ostvarenih noćenja u prethodnih sedam godina.

Tabela br. Broj ostvarenih noćenja po godinama

	Ukupno	Index*	Domaći turisti	Index**	Strani turisti	Index*
2020.	6 201 290	61,56	4 936 732	81,42	1 264 558	31,53
2019.	10 073 299	100	6 062 921	100	4 010 378	100
2018.	9 336 103	92,68	5 678 235	93,66	3 657 868	91,21
2017.	8 325 144	82,65	5 150 017	84,94	3 175 127	79,17
2016.	7 533 739	74,79	4 794 741	82,05	2 738 998	68,30
2015.	6 651 852	66,03	4 242 172	69,97	2 409 680	60,09
2014.	6 086 275	60,42	3 925 221	64,74	2 161 054	53,89

*2019. godina je bazna godina

** Izvor: Republički zavod za statistiku

I da konstatujemo. Može se reći da nas je 2020. godina, kada su pitanju ostvarena noćenja vratila negde na nivo 2014. godine, a to je bila godina kada je počeo intezivni rast našeg turizma. Za odgovor na kom nivou ćemo biti na kraju 2021. ipak moramo sačekati konačne rezultate. Za sada možemo da očekujemo da ćemo se po broju ostvarenih noćenja vratiti negde na nivo 2017. godine, dakle 4 godine unazad.

Željko Milinković

KAKO SU PROMOTIVNE AKTIVNOSTI DOPRENELE POVEĆANJU POSETE NA ZLATIBORU

*Vladimir Živanović

Zlatibor je danas jedna od najrazvijenijih turističkih destinacija, ne samo Srbije, već i celog regiona. Opravdala je titulu najposećenije srpske planine čak i tokom, za turizam veoma nepovoljnog perioda, kakav je globalna epidemija koronavirusa. Turistička kriza na „zlatnoj planini“ ne samo da se nije osetila već sudeći po poslednjim statističkim podacima turizam na Zlatiboru obara rekorde u prometu koji su zabeleženi pre pandemije.

Ovakav turistički uspon rezultat je velikih ulaganja vrednih Zlatiboraca, koji generacijama unazad, već duže od jednog veka, predano rade na uređenju turističkog Zlatibora. Savremeni turistički centar obiluje brojnim sadržajima koji upotpunjaju boravak turista. Konstanta ulaganja, uređenje centra i okoline Zlatibora, izgradnja novih sadržaja, uređenje atrakcija i turističkih lokaliteta, prilagođavanje različitim kategorijama turista glavni su zadaci koje opština Čajetina svake godine stavlja na svoju listu prioriteta.

Pored unapređenja turističke ponude veliku ulogu u savremenom razvoju turizma i povećanju turističkog prometa imaju promotivne aktivnosti koje sprovodi Turistička organizacija Zlatibor. Sa više od 25 godina predanog rada na unapređenju turizma možemo reći da je jedna od najuspešnijih turističkih organizacija Srbije što potvrđuju mnogobrojne prestižne nagrade i priznanja dobijene od eminentnih institucija iz oblasti turizma i privrede. Turistička organizacija Zlatibor već godinama posvećeno radi na promotivno – marketinškim aktivnostima, predstavlja s ponosom kod nas i u svetu (na sajmovima, u medijima, društvenim

mrežama) prave vrednosti „zlatne planine“. To je, pored ostalog, doprinelo rekordnoj posećenosti i ugledu ovog turističkog centra.

Predstavljanje svih blagodeti i atrakcija kojima Zlatibor raspolaže kako bi se širokom spektru gostiju približilo sve ono što planina može da ponudi važan je deo marketinške strategije koja se

u Turističkoj organizaciji Zlatibor ozbiljno planira pred svaku turističku sezonom.

Sajmovi i promocije po gradovima

Učešće na sajmovima turizma, promocije po gradovima Srbije i okruženja, najave turističke sezone važan su segment te strategije.

Turistička organizacija Zlatibor uvek se rado odaziva pozivu Nacionalne turističke organizacije i učestvujemo na svetskim sajmovima poput onih u Berlinu, Moskvi, Sankt Peterburgu, Štutgartu, Sofiji, Ljubljani. Domaći sajmovi i turističke berze su nam prioritet, pa turističke potencijale predstavljamo na sajmovima u Beogradu, Novom Sadu, Nišu i Kragujevcu. Svake godine smo deo karavana koji organizuje TOS, učestvujemo na obeležavanju važnih turističkih datuma, a pred svaku turističku sezonom samostalno organizujemo promocije u gradovima Srbije i regiona iz kojih nam tradicionalno dolazi najveći broj gostiju. Naše promocije su veoma prepoznatljive jer se uvek trudimo da na najbolji način predstavimo Zlatibor. Priređujemo gastronomске degustacije, nastupe folklornih ansambala, trubačkih orkestara, organizujemo zanimljive nagradne igre i po tome smo prepoznatljivi i jedinstveni.

Organizujemo studijske posete

Pored nastupa na najvećim međunarodnim turističkim sajmovima, poslovnim berzama i forumima, Turistička organizacija Zlatibor velike napore i sredstva ulaze u organizaciju studijskih poseta novinara i organizatora putovanja. Do sada je Zlatibor posetilo na stotine organizovanih grupa turističkih poslenika, ne samo iz Srbije i regiona, već iz Evrope i celog sveta. Blogeri iz Indije, novinari iz Kine, Mađarske, Francuske, Alžira, Rumunije, predstavnici turističkih emisija CNN i SKY televizije, turooperatori iz Rusije, Nemačke, Slovenije, Bugarske, Irana, Turske, ambasadori Egipta i Češke samo su neke od mnoštva studijskih poseta koje je Zlatibor ugostio tokom proteklih godina. To je dovelo

do sjajnih rezultata i konstantnog povećanja turističkog prometa. Posebna pažnja poklanja se novinarima, televizijama i organizatorima putovanja iz Srbije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske i Makedonije koje TO Zlatibor tradicionalno ugosti svake godine.

U fokusu su nam digitalna i online promocija

Vreme pandemije koronavirusa nas je u velikoj meri omelo u našim promotivnim aktivnostima. Već drugu godinu zaredom nismo u mogućnosti da učestvujemo i organizujemo promocije kao što smo to do sada radili, ali smo se prilagodili i fokus stavili na digitalnu i online promociju koja daje veoma dobre rezultate. Za promociju najvažnije biti u korak sa savremenim načinima komunikacije i zato smo u konstantom kontaktu kako sa medijima, tako i sa potencijalnim turistima.

Veb sajt Turističke organizacije Zlatibor redovno se ažurira. Na dnevnom nivou se objavljuju aktuelne vesti kojima se javnost obaveštava o svim dešavanjima, novitetima i zanimljivostima na Zlatiboru. Sve te vesti lako su dostupne svima, a redovno se dostavljaju lokalnim, regionalnim i nacionalnim medijima. Sajt takođe sadrži i sve potrebne informacije o turističkoj ponudi Zlatibora, aktivnostima, turističkim lokalitetima i atrakcijama, izletima. Turista koji se priprema za odmor na Zlatiboru ovde može pronaći sve neophodne informacije i to u velikoj meri olakšava put do zadovoljnih gostiju.

Društvene mreže su neizostavan deo online promocije, a Turistička organizacija Zlatibor ima aktivne naloge na Facebook-u, Instagram-u, Twitter-u kao i svoj zvanični YouTube kanal. Savremene društvene mreže olakšale su komunikaciju sa potencijalnim turistima i gostima planine. Svi zainteresovani veoma lako mogu doći do informacija koje su im potrebne, lako mogu stupiti u kontakt sa zaposlenima u Turističkoj organizaciji koji ažurno odgovaraju na sva pitanja. Objave aktuelnih dešavanja, najave manifestacija, obaveštenja o radnom vremenu lokaliteta, i brojne druge informacije preko društvenih mreža lako nađu put do zainteresovanih turista.

U protekle dve godine smo na društvenim sproveli veoma interesantne i zapažene kampanje. Kroz nekoliko serijala od po pet epizoda, novim video spotovima prikazali smo zlatiborske pejzaže, otkrili manje poznate destinacije i podsetili na sadržaje i aktivnosti u kojima gosti planine najviše uživaju. Promotivnim spotovima predstavili smo Zlatibor za pešake, sportiste, avanturiste, za ljubitelje gastronomskih đakonija i odmora na selu. U javnost smo plasirali serijal koji

predstavlja turističku razglednicu zlatiborskih hotela, kao i video spotove kojima smo predstavili najveću atrakciju Zlatibora Gold gondolu i novi izgled nedavno rekonstruisanog Kraljevog trga i jezera.

Pravimo elektronske novine

Projekat na koji je Turistička organizacija Zlatibor posebno ponosna jesu Elektronske novine koje se objavljuju jednom mesečno. Posebno je važno istaći da je Zlatibor prva lokalna turistička organizacija koja je uvela ovakav vid promocije. Dobili smo pohvale sa svih strana za naše Elektronske novine. Prvi broj je objavljen u januaru ove godine, kada je na Zlatiboru otvorena najduža panoramska gondola na svetu. Kroz različite interesantne rubrike u elektronskim novinama svakog meseca i brojne čitaocu i javnost upoznajemo sa aktuelnostima i novitetima na Zlatiboru, predstavljamo hotele i restorane, brojne aktivnosti, zanimljive priče iz istorije ovog kraja. U elektronskom izdanju novina prikazuje se najvažnije, opisuje i beleži zanimljivo, svodi postignuto.

Pojačaćemo promociju na internet portalima

Opredeljenje Turističke organizacije Zlatibor je da u narednom periodu pojača promociju "zlatne planine" na internet portalima i društvenim mrežama, u šta se uklapa i ova novina i turistički portal turizamsrbije.info kao pogodan način informisanja javnosti.

Za uspešnu promociju značajno biti inovativan i pratiti savremene trendove, približiti se mlađim generacijama i ponudu prilagoditi njihovim potrebama.

Ipak je veoma važno ne zapostaviti ni nešto tradicionalnije vidove promocije. Bili smo među prvim turističkim organizacijama koje su u saradnji sa „Hello Travel“ magazinom u napravili posebno izdanje magazina koje je bilo posvećeno Zlatiboru.

Koristimo inovativne vidove promocije

Iza Turističke organizacije Zlatibor su i brojni drugi uspešni inovativni vidovi promocije koji su dali veoma dobre rezultate. Uspešno je sproveden projekat „Zlatibor 360 experience“ u okviru koga su snimljeni 360 video spotovi. Tokom 2018. godine svi zlatiborski hoteli na korišćenje su dobili interaktivne izloge čiji je sadržaj povezan sa zvaničnim sajtom turističke organizacije Zlatibor i preveden na nekoliko stranih jezika.

Nabavili smo i najnoviju tehnologiju u vidu VR naočara koju ćemo koristiti kako bi na sajmovima, promocijama i prezentacijama dodatno predstavili turističke potencijale Zlatibora.

*Direktor Turističke organizacije Zlatibor

Kopaonik – moja zimska destinacija

Bez obzira da li ste početnik ili profesionalac u skijanju, da li planirate romantično, porodično ili zimovanje sa prijateljima, Kopaonik je priča u kojoj svako ima svoje posebno mesto.

Kapa, rukavice, skije na ramenima, utabane staze, zimsko sunce i planinski vazduh dovoljni su za početak savršenog dana. Na zasneženim, dobro pripremljenim stazama susreću se skijaši, snouborderi, avanturisti željni izazova. Oni koji ne skijaju, mogu da se sankaju, da uživaju u adrenalinskim sadržajima kao što su bob na šinama i t tubing. Obeležje ovog skijaškog centra su moderne žičare, raznovrsne staze, pogodne za početnike i za zahtevne skijaše. Sve staze povezane su sistemom žičara i ski liftova, kapaciteta od preko 34.000 skijaša na sat. Sistemom za veštačko osnežavanje pokriveno je 97% skijališta. Pored staza za alpsko i nordijsko skijanje, skijaški centar poseduje i uređen snow park, u kome se organizuju mnoga takmičenja domaćeg i međunarodnog karaktera. Gondola

Brzeće – Mali karaman, dužine 3,7 km povezuje Brzeće sa centrom Kopaonika. Noćno skijanje je poseban doživljaj, kao i prizor koji se ugleda kada se žičarom popne na Pančićev vrh: čitava planina kao na dlanu. Pored staze Pančić 4b, za noćno skijanje osvetljene su i staze Malo jezero i Karaman greben. Za najmlađe skijaše i početnike obezbeđena su tri prostora „ski vrtića“ sa pokretnim trakama.

Kopaonik raspolaže velikim brojem objekata za smeštaj, od apartmana i kuća za odmor, odmarališta do najluksuznijih hotela u samom centru i vikend naselju koje je udaljeno od centra oko 4 km. U savremeno opremljenim hotelima, brojni su sadržaji i prostori za opuštanje i odmor koji nude razne mogućnosti za kvalitetno provođenje slobodnog vremena (otvoreni i zatvoreni bazeni sa relaks zonom, slano-ledene pećine, saune, tepidarijumi, đakuži kade, parna kupatila, razne vrste masaža...).

Nakon skijanja i svih ostalih zimskih aktivnosti, uz domaću atmosferu u restoranima, turiste će ugrejati supa s vrganjima, a gurmanski užitak zaokružiće izvrsna pita s borovnicama. Veličanstveni izlasci i zalasci sunca predstavljaju jednu od posebnih draži Kopaonika.

Mesto gde se mogu dobiti sve potrebne informacije o smeštajnim kapacitetima, aktuelnim dešavanjima, ugostiteljskim objektima i njihovoju ponudi kao i sadržajima za slobodne aktivnosti je Turističko informativni centar Kopaonik.

Turistima su dostupni štampani promotivni materijali, katalozi, prospekti hotela i restorana, mape, razglednice, autentični suveniri.

Stara Planina

Zbog prirodnih lepota od kojih zastaje dah poznata je i kao "lepotica" među planinama

Stara planina je druga po visini planina naše zemlje i predstavlja prirodnu granicu sa Bugarskom.

Poznata još i pod nazivom planina Balkan što na persijskom jeziku znači "onaj koji se uzdiže i ide u visine". Po njoj je čitavo Balkansko poluostrvo dobilo ime.

Ovaj dragulj prirode poslednjih godina sve više privlači turiste i iz godinu u godinu je sve posećenija.

Na Staroj planini se nalazi najmlađi ali i najperspektivniji ski centar naše zemlje. Za ljubitelje skijaških sportova na raspolaganju je 13km odlično uređenih staza, različitih težina, za skijaše svih kategorija. Staze su povezane žičarama a

u sistem staza izvozi prva izgrađena gondola u Srbiji. Za one najmlađe tu je i dečiji ski vrtić sa pokretnom trakom. Nadmorska visina na kojoj se nalazi ski centar je od 1.100 do 1.900m. Na planini gotovo punih pet meseci u godini ima snega, ali i pored toga ski centar je opremljen sistemom za veštačko osnežavanje.

Pored same gondole nalazi se hotel "Stara planina", a nedaleko odatle je Planinarski dom "Midžor" i hotel "Babin zub", ispod istoimene stene.

U selima podno Stare planine brojna seoska domaćinstva nude smeštaj i domaću organsku hranu proizvedenu od lokalnih namirnica.

Kada zimsku idilu zamene toplijim danima budi se priroda i poseban svet. Ono po čemu se Stara planina izdvaja je pre svega netaknuta priroda u predelima koji ostavljaju bez daha, veliki broj vodopada, planinske reke sa brojnim slapovima sa kristalno čistom vodom koja se može pitati. Izuzetne su i neobične stene, bujna

vegetacija i raznovrstan životinjski svet. Stara planina je 1997. godine proglašena parkom prirode i predstavlja najveće zaštićeno područje u Srbiji sa preko 1000 vrsta biljaka, preko 200 vrsta ptica i 116 vrsta leptira. Turisti mogu uživati u šetnji, jahanju konja, osvajanju planinskih vrhova, planinarenju, brdskom biciklizmu. Na putu do Stare planine nezaobilaznu stanicu turista predstavlja crkva Svete Bogorodice, Manastir Svete Trojice i svojevrsna prirodna atrakcija vodopad Bigar.

Golija izazov za posetioce

Golija je jedna od najlepših i šumama najbogatijih planina u Srbiji

Prostire se u okviru latiničnog slova S u dužini od 32 km. Na severu okružena planinom Jelicom, na istoku Kopaonikom, Čemernom, Radočelom, na zapadu Javorom, na jugu Zlatiborom, Javornikom i visoravni Pešter. Ograničena je dolinom Ibra na istoku, Raške i Ljudske reke na jugu, Moravice na zapadu i središnjim delom doline Studenice na severu i severozapdu.

Svojim lepotama je skoro nenađmašna i na svakom koraku putniku priredi iznenadjenje. Svako ko je poseti divi se njenim skoro neprohodnim šumama, bujnim pašnjacima, čestim i čistim izvorima, stanovnicima, njihovim naravima, govoru, nošnji i drugim lepotama i retkostima. Da bi bar malo upoznao Goliju putniku je potrebno da danima krstari visovima ove planinske lepotice. I kada se odmaknemo u pravcu Kopaonika, Peštera ili u pravcu Dragačeva- Golija se vidi, izdižući se

ponosno iznad ostalih starovlaških planina, kao ostrvo na ustalasalom moru. Golija je u obliku potkovice i prostire se izmedju Ibra, Moravice, Peštera i Radočela. Goliju možeš istraživati čitav život, a ona će uvek ostaviti neku tajnu za sebe.

Najviši vrh Golije je Jankov kamen (1833 metara nadmorske visine), a onda slede: Bojovo brdo (1748 m), Pašina česma (1725 m), Radulovac (1725 m), i Odvraćenica (1674 m).

Puna je izvora čiste i zdrave vode, koji u početku budu manji potoci i svojim spajanjem čine reke koje su inače bogate raznovrsnom ribom: potočnom pastrmkom, lipenom, krkušom, jošankom... .Na Goliji se nalaze izvorišta Moravice i Studenice.

Na putu Kumanica – Bele Vode u gustoj četinarskoj šumi se nalazi Tičar jezero (1492 m) za koje su vezane mnoge legende. Zovu ga još i Dajićko i Svatovsko jezero. U osnovi je trouglasto i okruženo je četinarskom šumom. Dugo je 10-15 m. Ranije je bilo mnogo veće i oticalo je u reku Pakašnicu. Jezero je obrazovano od atmosferskih voda i jezerska voda je vremenom rastvarala stene na svom dnu, tako da se basen jezera udubljivao dok nije dopro do izdana odakle i danas dobija vodu i tako se održava. Valja pomenuti i jezero "Nebeska suza" na Okruglici (1495 m. n.v.) koje se pojavilo posle jednog zemljotresa u Rumuniji 70-tih. godina prošlog veka, i dva jezera ispod Crepljnika (veliko i malo). Veliko jezero je potpuno zaraslo u tresavsku vegetaciju dok u malom ima vode i koja nose naziv "Košaninova jezera".

Golija je prebogata šumom i pravo je carstvo planinskog javora, tako da u nekim delovima možemo naći stabla visoka i do 40 metara. Planinu u rano proleće opsedaju skupljači lekovitog bilja koga u Goliji ima više od 100 vrsta.

Golijom danas krstare lovci na vukove, lisice, divlje svinje, medvede, jazavce, jelene, zečeve. Zbog prisustva 95

vrsta ptica Golija je jedan od veoma važnih planinskih ornitoloških evropskih centara. Njihovo prisustvo u različitim tipovima staništa, pokazuje koliko je raznovrstan svet ptica. Za razliku od naših drugih planina, lepota Golije je i u tome što na njenim livadama, koje su stolećima košene, nema ni kamicaka, tako da je

puna prirodnih staza za skijanje kojima nedostaju samo dobri ski-liftovi i utaban sneg. Doduše postoji jedan ski-lift dug 600 metara, bez pratećih objekata koji prate zimske sportove koji su neophodni na ovoj planinskoj lepotici sa najviše snežnih dana.

Jedan od znamenitih spomenika kulture koji se može posetiti na podnožju planine Golije je i "Rimski most" koji je udaljen od Ivanjice 17 km, i veruje se da je iz doba Nemanjića, iako nosi naziv Rimski most. Jednolučni je most dužine 14 metara i širine

2,40 metara –obnovljen i konzerviran. Inače, na Goliji se mogu sresti razni spomenici i manastiri koji potiču još sa kraja XII i početka XIII veka kao što je crkva sv. Preobraženja u Pridvorici. U selu Gradac nalazi se "Gradački krst" neuobičajeno velikih dimenzija na kom su ranohrišćanski simboli i slova ispisana 1662. godine. Na Goliji se nalazi i crkva u selu Ostatija i udaljena je od Ivanjice 46 km. Podignuta je u vreme Nemanjića i posvećena je Bezmitnim vračevima Kuzmanu i Damnjanu.

Vidikovci Zlatara

VIDIKOVAC SAVINA STOLICA - Zlatarsko jezero

Vidikovac Savina stolica, nalazi se na samom rubu sela Debelja, na obali Zlatarskog jezera. Sa njega se pruža pogled na tirkiznu boju vode u kojoj se ogledaju nebo i rastinje i tako stvaraju pravo prirodno remek delo. Sam vidikovac napravljen je od kamena i drveta tako da se ulapa u ovaj ambijent i pruža fantastičan pogled na Zlatarsko jezero i obronke Zlatara.

Po predanju, vidikovac

je dobio ime po našem najvećem prosvetitelju Svetom Savi, koji je kako priča kaže, na svom propovetovanju po Starom Vlahu, seo na stenu na visu Srdjevica da se odmori i uživa u pogledu na Uvac. Tokom 60-ih godina prošlog veka, izgradnjom brane na Uvcu stvoreno je Zlatarsko jezero, ali na obali Uvca postavljanjem vidikovca na ovom mestu i dalje živi legenda o putovanju Svetog Save ovim krajem.

VIDIKOVAC MOLITVA - Kanjon Uvca

Specijalno mesto u turističkoj ponudi ovog dela Srbije zauzima kanjon reke Uvac, koji sa svojim okomitim stranama i čudesnim vodenim meandrimanjem u obliku osmice, beloglavi supovi, koji krstare nebom, predstavljaju jedinstveni adrenalinski doživljaj.

Okolina kanjona je mahom kamenita i obrasla niskom travom. Na desnoj obali je brdo Molitva 1247m nadmorske

visine, na kom se nalazi jedan od najboljih vidikovaca. Da bi se od kampa stiglo do vrha Molitve, odakle puca

savršen pogled na meandre Uvca, treba oko dva sata hoda. Dok pešačite uzbrdo iznad Vas po nebu krstare beloglavi supovi. Visinska razlika između najniže i najviše tačke na stazi je 100 metara ali zbog uvala između brda ukupan uspon je četiri puta veći.

VIDIKOVAC VELIKI VRH - Kanjon Uvca

U kanjonu Uvca, iznad prelepne Ledene pećine, nalazi se još jedan, verovatno najlepši vidikovac u Srbiji- Veliki vrh (Ledeni vidikovac). Smešten je tačno preko puta

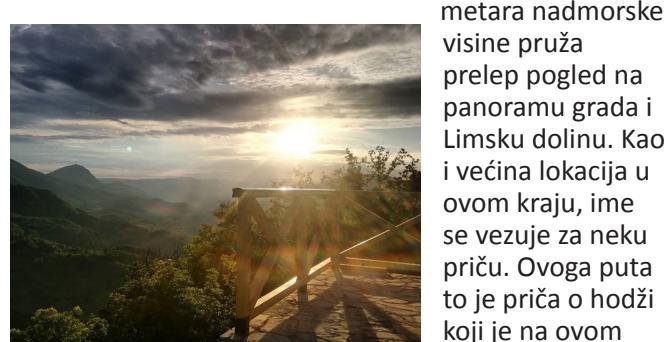

vidikovca i istoimenog brda Molitva, tako da ovaj najatraktivniji deo kanjona možete videti sa obe strane reke. Ovaj vidikovac se nalazi na visini od 1180

m i svakako nije slučajno da fotografije snimljene na ovom mestu obilaze svet i polaku postaju prepoznatljivi turistički brend Srbije. Impresije koje pruža ovo mesto se jednostavno ne mogu opisati. Moraju se videti i doživeti!

VIDIKOVAC HODŽINA STENA - Limski dolina

Vidikovac Hodžina Stena se nalazi iznad naselja Voćnjak, i udaljen je oko 2 kilometra od magistralnog puta na Zebinovcu, na izlazu iz Nove Varoši. Izgrađen je na 1100

metara nadmorske visine pruža prelep pogled na panoramu grada i Limsku dolinu. Kao i većina lokacija u ovom kraju, ime se vezuje za neku priču. Ovoga puta to je priča o hodži koji je na ovom mestu ispustio

pogaču, koju je želeo da pojede, da se okrepi i odmori na ovom mestu.

Vidikovac je pored prelepog pogleda i vrlo atraktivan za selfi spot te je posebno zanimljiv za mlade i njihovo fotografisanje.

Fotografije: Aleksandar Bubanja i Aleksandar Milić

Tvrđave na vojnom putu

Srbija je zasejana crkvama, manastirima, ali i tvrđavama

Nije pouzdano da baš svi putevi vode u Rim ali je sigurno da mnogi putevi vode preko Balkana. Na balkanskom putu su nastale mnoge civilizacije. Od neolitskih Lepenaca, mističnih stanovnika Vinče, Kelta, Tribala, Dačana, Ilira, Grka, Makedonaca, Rimljana, Slovena, Sarmata, Gota, Avara, Huna, Ugara, Turaka, Tatara... Svi su ostavili nešto svoje. Bogomolje, svetilišta, toponime, običaje, grobove i razrušena utvrđenja pored puta. Groblja i urušene utvrde su najbolji dokaz koliko su svi oni hteli tu da ostanu. Centralni deo Balkana između Timoka i Drine, koji iz nekog razloga danas nazivaju Zapadni Balkan je verovatno najopustošeniji. Najuporniji da na tom putu rata sazidaju kuću su bili Srbi. Pored sačuvanih usmenih predanja, spaljenih kuća i urušenih manastira sećanje na te borbe sačuvali su ostaci razorenih utvrda. Bilo ih je na stotine a pretekla su zdanja koja su osvajačima najviše koristila. Naravno, onih poslednjih – Austrijanaca i Turaka. Te utvrde nisu sačuvale svoj izvorni izgled jer su ih osvajači prilagođavali vremenu i svojim potrebama.

Manasija

Kada su osvajači napuštali osvojene teritorije, obično su rušili utvrde da ih novi gospodari ne koriste. Zanimljivo je da su te bastione iz kojih je dolazilo uglavnom zlo

Golubac i ratnik

često rušili i Srbi kada su ih oslobođali od tuđina. Tako je do temelja srušen Sokolac na Sokolskoj planini a ni Rudničani nisu zaboravili teror Sali age pa su grad Rudnik razorili i izmestili. Kad je knez Mihailo dobio ključeve Kalemegdanske tvrđave, Austrijanci su se narugali da je dobio tvrđavu koju je vreme pregazilo. Revoltiran knez je dovukao bateriju topova i ceo dan je plotunima obasipao zidove Kalemegdana. Tek na prigovor oficira da je besmisleno rušiti tvrđavu na granici sa nedobronamernom Austrijom paljba je prestala.

Od približno dve stotine srednjovekovnih utvrđenja,

Pirovac grad

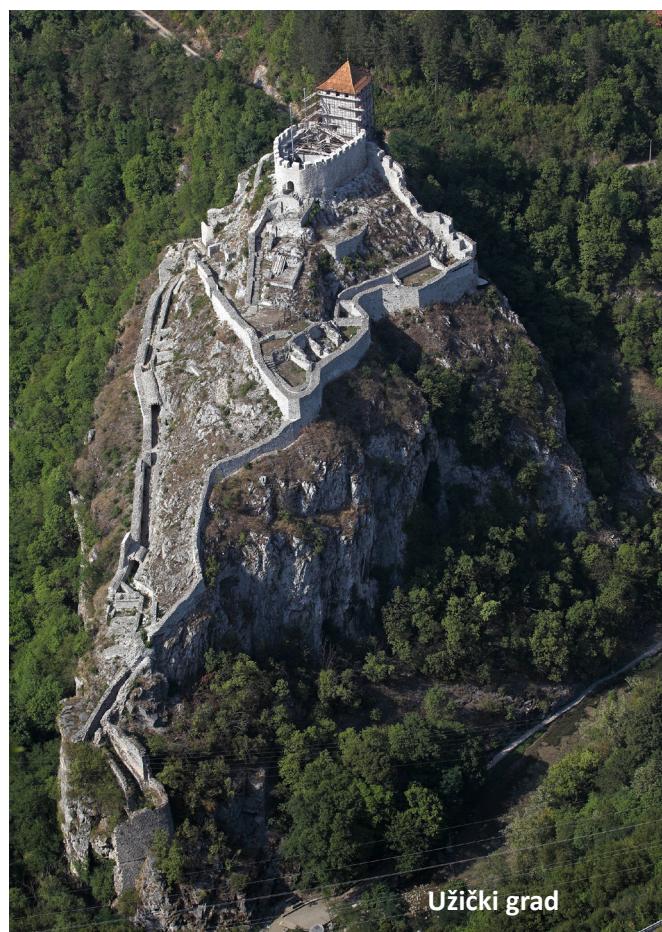
koliko pominju različiti istorijski izvori u Srbiji, moguće je identifikovati svega pedeset. Ona su u manjoj ili

većoj meri očuvana, a poneka su dostupna samo dobro utreniranim planinarima. Pomenimo Ostrovicu, Mileševac, Kudelinov grad ili Asenovo kale. Tvrđava Maglič je jedna od pristupačnijih i svojevremeno je obnovljena. Međutim, kada se penjete strmom stazom ka visokim bedemima, ne možete a da ne pomislite kako su tuda jurišali teško oklopljeni ratnici dok se na njih slivalo ključalo ulju, padale kamene gromade i obasipala ik kiša strela.

Vršačka kula

Najstarije utvrde su bile pećine u kojima su se prvo bitne ljudske zajednice krile i branile od divljih zveri i suparničkih grupa. Tokom kasnog neolita, sedam milenijuma pre nove ere nastaju naselja koja počinju da liče na gradove. Pravljeni su na vodi kao sojenice ili uzvišenjima koja su mogla relativno lako da se brane. Naselja na suvom su bila uglavnom okružena rovovima i ogradama od kolja. Antički svet je svoje gradove branio visokim kamenim bedemima. Srednjevekovna utvrđenja se pored ojačanih zidina dodatno brane moćnim kulama. Javlja se i branič kula ili kako bi Francuzi rekli donžon kula. To je moćna kula

Užički grad

ili kula poslednje odbrane. Ona je posebno utvrđenje u utvrđenju. Najčešće je četvorougaonog preseka i sa drvenim stepeništem, koje se u slučaju potrebe moglo spaliti ili na drugi način onesposobiti. Nju je teško osvojiti i najčešće je osvajana posle dugotrajne opsade kada braniocima ponestane vode i hrane. Najbolji primer moćne branič kule je kula tvrđave manastira Manasija. Savremeni ratovi su obesmislili ulogu tvrđava. Tokom dva svetska rata rađeni su moći bastioni od armiranog betona koji ipak nisu mogli da zaustave sve ubojitija oružja.

Tokom poslednjih godina počela je obnova mnogih zapuštenih utvrda. Pomenimo Golubac, Ram, Pirotško Kale, Užički grad, Vršačku kulu, Bač, Gradinu kod Arilja... Kalemeđan, Petrovaradin i Smederevska tvrđava su odavno postala mesta značajna za turizam i kulturu. Mnogo više o tvrđavama Srbije možete videti u ilustrovanoj monografiji „Stari gradovi“, izdavačke kuće „Prometej“ iz Novog Sada, koja izlazi iz štampe krajem godine.

Tekst i fotografije: **Dragan Bosnić**

„Keltsko selo” - nova turistička atrakcija u Srbiji

Istorijski tematski park za decu „Keltsko selo” u Indiji popunio je prazninu u tom segmentu turističke ponude Srbije

Ovaj jedinstveni tematski turistički kompleks svečano je otvoren 1. jula ove godine i tokom leta privlačio je veliki broj posetilaca. Inspirisan životom Kelta na ovim prostorima, kompleks ima zabavno-edukativni karakter i namenjen je pre svega deci.

Ulaskom u „Keltsko selo” posetnici imaju priliku da zakorače u III vek pre nove ere, u doba kada su Kelti, tačnije njihovo pleme Skordisci, živeli na ovim prostorima. Naime, na teritoriji opštine Indija materijalni ostaci Kelta pronadjeni su na 78 lokaliteta,

na ulazu u kompleks. Svakako najznačajniji arheološki pronađazak jeste ostava u Krčedinu u kojoj je pronađeno čak 883 novčića, po kojima je ovaj tip novca u svetskoj istorijskoj literaturi nazvan Krčedinski tip. Ideja projekta izgradnje i uređenja „Keltskog sela”, kao i njegovog stavljanja u funkciju turizma bila je pravi izazov za Turističku organizaciju opštine Indija, koja je uz veliku podršku i pomoć predsednika opštine, gospodina

od kojih se najvažniji nalaze u Krčedinu i Starom Slankamenu. Pomenuti arheološki lokaliteti prikazani su na mapi opštine Indija, koja se nalazi na info tabli

Vladimira Gaka, i resornog ministarstva uspela da nakon nekoliko godina radova na izgradnji ovaj prostor privede nameni. Unutar visokom, drvenom ogradom opasanog kompleksa nalazi se nekoliko tipova keltskih

kuća, pokrivenih trskom i napravljenih od drveta i blata, koje predstavljaju autentična keltska domaćinstva i zanatske radionice. U jednoj od kuća smešten je mini muzej sa interesantnim eksponatima, baziranim na materijalnim ostacima Kelta na području Srema. On ujedno predstavlja prvi i za sada jedini muzej u Indiji. Ostale kućice služe kao mesta održavanja različitih radionica, a u jednoj je smeštena i suvenirnica u kojoj se mogu kupiti suveniri sa keltskim motivima.

Čitav kompleks prožet je stazama koje spajaju različite sadržaje na otvorenom, kao što su svetilište, pojilište sa izvorom vode, amfiteatar u kome publiku zabavlja druid

- mađioničar, centralni trg, poligon od slame za male ratnike, poligon za streličarstvo, igralište za decu itd. Posebno atraktivn deo kompleksa je jezero iznad koga se nalazi kafe-bar smešten na platformi „Keltsko selo“ ima i svoje stalne stanovnike - kozice Daru i Maru, koje

su za kratko vreme postale omiljene kod dece i baš zato su ilustrovane na suvenirima za najmlađe.

Posetiocima „Keltskog sela“ dobrodošlicu pruža kostimirano osoblje i stručni vodiči koji ih vode kroz muzej i čitavo selo i svojom pričom upotpunjuju celokupan doživljaj. Četiri ključna elementa o kojima je Turistička organizacija opštine Indija vodila računa prilikom kreiranja sadržaja i programa u „Keltskom selu“ su edukacija, kultura, sport i očuvanje prirode.

Posetioci selu mogu aktivno da učestvuju u brojnim radionicama, kao što su radionice grnčarije, pravljenja keltskog hleba i keltskih kolača, pravljenje keltskih čvorova, pisanje keltskih slova, pustovanje vune, izrada predmeta od pruća, izrada keltskog nakita, pletenje keltskih kikica, muzičke radionice, sportske igre i takmičenja, gađanje lukom i streлом itd. Svakog vikenda u selu je organizovan različit program koji pored radionica obuhvata pozorišne predstave, nastupe mađioničara i muzičke nastupe. Program se redovno objavljuje na sajtu www.keltskoselo.rs kao i na društvenim mrežama fejsbuk i instagram.

Kako se radi o veoma neobičnom i priјатном ambijentu, „Keltsko selo“ je postalo i mesto različitih kulturnih dešavanja, kao što su muzički nastupi i projekcije filmova na otvorenom. Ovde je do sada dva puta nastupala grupa „Orthodox Celts“, zatim gudački kvartet „Habanera“, održana je projekcija filma „Lihvar“, snimanog u Indiji i pobednika na ovogodišnjem Festu, a u planu je još puno interesantnih dešavanja.

„Keltsko selo“ je u svoj rad u velikoj meri uključilo lokalnu zajednicu. Najveće učešće u pripremnom periodu imali su nastavnici i učenici SŠ „Dr Đorđe Natošević“ iz Indije, smer modni krojač. Oni su nekoliko meseci radili na izučavanju i ručnoj izradi keltske odeće koja je izložena u muzeju i koju nosi osoblje keltskog sela kao kostime. Za održavanje kreativnih radionica angažuju se mladi umetnici iz Indije, predškolska ustanova, lokalna udruženja i zanatlje koji ujedno izrađuju suvenire sa keltskim motivima.

Ovaj tematski park nalazi se na pola puta između Beograda i Novog Sada, u sportsko-rekreativnoj zoni Indije, na ulasku u grad iz pravca Novog Sada.

Туристичка организација општине

ИНДИЈА

У загрђују Дунав и Фрушке горе!

Novo u turističkoj ponudi Požarevca

Ljubičevske konjičke igre dobine „muzej“

Na Požarevačkom hipodromu je ove godine otvorena trofejna sala kao svojevrsni muzej, koji će svakom gostu Požarevca pružiti mogućnost upoznavanja sa konjičkim sportom i Ljubičevskim konjičkim igrama.

Kroz objedinjenu ponudu, posetiocima grada Požarevca, na ovom prostoru, omogućeno je rekreativno jahanje, posmatranje demonstracije disciplina Ljubičevskog višeboja, voltižovanja dece, razgledanje izložbene postavke Konjičkog društva "Knez Mihailo" od njegovog nastanka pa sve do danas, kao i istorijata Ljubičevskih konjičkih igara.

Ljubičevske konjičke igre su jedinstvena turistička manifestacija koja je nastala 1964. godine i dobro je

poznata i van granica naše zemlje. Sada je postala prva turistička manifestacija u Srbiji koja je dobila svoj „muzej“.

U obližnjem restoranu, posetioci hipodroma će moći uz osveženje i hranu da sumiraju utiske nakon lepog i ispunjenog dana provedenog na Požarevačkom hipodromu.

Požarevački hipodrom je jedan od najstarijih sportskih objekata u Srbiji. Njegova izgradnja započeta je 1892. godine, a prve trke na njemu su održane već naredne godine. Nalazi se na udaljenosti od oko 3 km od centra grada i prostire se na površini od oko 50 ha. Izuzetno je pogodan za organizovanje svih vrsta konjičkih takmičenja. Sportski deo čine dve trkačke staze: galopska (travnata staza) duga 1550 m, kasačka staza (sa šljakastom podlogom) duga 1400 m sa skakalištem za preponske utakmice. Obe trkačke staze i skakalište su „A“ kategorije. Sportski deo hipodroma krasи i betonska tribina koja prima do 10.000 gledalaca.

Šumarice – najlepši deo Kragujevca

Šumarice, Spomen park „Kragujevački oktobar”, su mesto sećanja na oktobarske žrtve, ali i najposećenije kragujevačko izletište, u kojem se nalaze brojni sportsko-rekreativni sadržaji

Spomen park „Kragujevački oktobar“ u okviru kojeg se nalaze Spomenik streljanim đacima i profesorima i Muzej „21. oktobar“ je omiljeno odredište đačkih ekskurzija, ali i svih turista koji dolaze u Kragujevac.

Muzej „21. oktobar“ je najposećeniji muzej u Kragujevcu. Poslednjih godina postavku u ovoj ustanovi kulture svake godine vidi preko 30.000 turista uglavnom iz Srbije.

Na teritoriji Memorijalnog parka nalazi se 30 masovnih grobnica od kojih je 10 obeleženo umetnički oblikovanim spomenicima. Tri se nalaze u okolini: Maršiću, Ilićevu i Grošnici, čiji su žitelji masovno streljeni, 19. oktobra 1941. godine. Upravo iz tog

razloga Muzej „21. oktobar“ je izgrađen od crvene cigle koja je simbol prolivenе krvi nevinih žrtava i nema prozore već 33 kupole koje simbolizuju bezizlaznost situacije u kojoj su se žitelji ovog dela Srbije našli i njihovih pogleda poslednji put uprtih u nebo. Ima ih 33 zato što se na teritoriji grada nalaze 33 grobnice streljanih.

U kompleksu Spomen parka nalazi se **Jezero Šumarice**. Dužina jezera je 1,5 km, široko je oko 180 metara dok je prosečna dubina oko 3 metra i prostire se na oko 14 hektara. Do jezera se dolazi magistralnim putem Kragujevac - Gornji Milanovac. Tokom letnjih meseci

veliki broj posetilaca boravi na jezeru u Šumaricama, koje mnogi nazivaju „kragujevačkim morem“. Ima lepo uređenu plažu. U prelepom prirodnom okruženju, nadomak grada, pruža odlične mogućnosti za odmor i rekreaciju, stoni tenis, odbojku na pesku itd. Bogato je ribljim fondom i jedno od omiljenih mesta pecaroša. U borovoj šumi iznad jezera u Šumaricama, na površini od 800 m², pored obale i uređene plaže nalzi se **Avantura park**. Za posetioce je obezbeđena

profesionalna oprema, slična alpinističkoj. U okviru Avantura parka izgrađen je „Agility“ poligon za decu. Postavljena je maketa dinosaura Parasaurolofusa dužine oko 4 metra i visine 2,4 metra. Dinosaurus otvara i zatvara usta, ispušta „autentične“ zvuke, pomera glavu, prednje noge i rep. Posetioci mogu da koriste i zip lajn dužine oko 200 metara.

Vredi posetiti i **Botaničku baštu i Akvarijum**

„**Kragujevac**“ koji je prvi javni slatkovodni akvarijum u Srbiji. U Botaničkoj bašti posebno je interesantan je

„Lavirint“ u kojem se nalaze relikti i endemične vrste dok se u Akvarijumu može videti bogata kolekcija slatkovodnih organizama naše zemlje i Balkanskog poluostrva, Evrope, Azije, Afrike, Amerike i Australije, živi svet umerenih i tropskih područja. Akvarijum ima i kolekciju morskih organizama, prikaz koralnih grebena kao najosjetljivijih ekosistema svetskog mora.

Osim navedenih sadržaja, na teritoriji Šumarica postoje i druge mogućnosti za **aktivan odmor**, kao što su plivanje (na otvorenim i zatvorenim bazenima i jezeru) i bicikлизам. Kroz Šumarice prolazi obeležena srednje teška biciklistička ruta (105) duga 43 km (Kragujevac - manastir Drača – Rogojevac – Kutlovo – Grbice – Šljivovac – Kragujevac). Vreme trajanja ove ture je oko 4 sata i 30 minuta.

U svakom slučaju, Šumarice su razlog dolaska brojnih turista, ali i mesto na kojem možete da upoznate istoriju grada i ispunite slobodno vreme zanimljivim sadržajima. Ukoliko Kragujevčane pitate šta treba obavezno posetiti – oni će vam svakako reći da su to Šumarice!

Tekst: **Snežana Milisavljević**

Fotografije: **Jovan Živanović i Zoran Lazarević**

Sajam turizma u Kragujevcu

„Međunarodni sajam turizma i seoskog turizma“ u Kragujevcu biće održan od 25. do 27. novembra 2021. godine. Tom prilikom turističke potencijale predstaviće turističke organizacije i agencije iz Srbije i zemalja u okruženju, hotelijeri, turistički centri, banjska lečilišta, seoska domaćinstva, vinarije i destilerije. U toku je prijava izlagača. Organizatori ove manifestacije su „Šumadija sajam“ i Gradska turistička organizacija „Kragujevac“.

U tom Somboru svega ima

Zelenila i mira, sira i vina, fijakera i konja, tamburaša i salaša ... svega ima i to je istina

Zovu ga još Zelengrad i Ravangrad. To je mesto u kome su mnogi poznati umetnici pronašli svoj nadaleko poznati ravnicačarski mir: Laza Kostić, Milan Konjović, Petar Konjović, Sava Stojkov, Zvonko Bogdan su samo neki od njih. Danas njegovo ime po svetu prenose Nikola Jokić i Filip Krajinović

Neki ga bez lažne skromnosti zovu i „malom Firencem“ pre svega zbog velikog broja talentovanih umetnika koji su se rodili ili boravili i radili u njemu. Mnogi od njih u svojim delima prezentuju čari Sombora, stare salaše i šarena polja vojvođanske ravnice.

Sombor je grad bogate kulturne baštine i čuvar tradicije. U starom jezgru grada nalazi se niz arhitektonskih značajnih zgrada: Gradska kuća, Župni dvor, Preparandija, Istoriski arhiv, Crkva Svetog Đorđa, Srpska čitaonica, Zgrada Bačko-Bodroške županije... Nadaleko je poznat po svom zelenilu, a naročito po bodošima koji su donešeni iz doline Misisipija još davne 1903. godine. Sa svoja 4 parka, 18.000 stabala i 121 km

dužine drvoreda Sombor sa punim pravom nosi epitet jednog od najzelenijih gradova Evrope. Somborci su posebno ponosni na svoj fijaker, opevan u pesmama, koji i danas čuva šarm prošlosti i tihu luta gradom. Malo

je poznato da je Sombor još davne 1885. godine dobio pravilnik o fijakerskoj službi i da je sedamdestih godina prošlog veka po brojnosti fijakera bio prvi u Srednjoj Evropi.

Na blago ustalasanoj ravnici somborskog atara se nalazi 16 salašarskih naselja koji čuvaju sećanja na prošlost. Prvi pisani podaci o salašima u okolini Sombora datiraju iz tridesetih godina 16. veka. A na salašu vredi odmarati i uživati uz pesme i tamburaše, đakonijama, vinu i naravno siru. Somborski sir su još u 19. veku odnosili trgovci na pijace svih većih gradova tadašnje Austro-Ugarske, a jeo se i na Bečkom dvoru. U prošlosti, tajnu pripremanja somborskog sira domaćice

su prenosile snajama kako bi se sačuvala porodična tajna. Danas, on je jedini priznati sir sa prostora bivše Jugoslavije od Svetske mlekareske organizacije kao autohtoni sir.

U neposrednoj blizini Sombora nalaze se Specijalni rezervat prirode „Gornje Podunavlje“,

Bezdan i Bački Monoštor, ali o njima neki drugi put! A do tada Somborci nam poručuju:
„U tom Somboru svega na volju;

Ko kroz njega jednom prođe,
Taj će opet da nam dođe!“

**Poseti
Sombor**

Manifestacije u Gornjem Milanovcu

Opština Gornji Milanovac može se pohvaliti bogatom istorijom rudničko-takovskog kraja, prelepm pejzažima, seoskim turizmom, gostoprimstvom naših domaćina, ali i brojnim manifestacijama – predstavićemo samo neke

Srpski festival svetske muzike

Srpski festival svetske muzike u Gornjem Milanovcu održava se od 2009. godine a ima za cilj, da pored niza koncerata Etno muzike na visokom umetničkom nivou, ujedini muzičare i ljude iz različitih zemalja bez obzira na kulturnu i religioznu pozadinu.

U predstavljanju bendova iz više zemalja, publika ima priliku da uživa u mešavini različitih vidova muzike, pre svega romske, kao i u zvucima nezaobilazne balkanske muzike, ali u ovom slučaju u potpuno novom svetlu. Program je upotpunjjen i koncertima specijalnih gostiju festivala.

Natural Mystic festival

Jedini festival u Srbiji koji promoviše rege muziku, održava se u Gornjem Milanovcu od 2014. godine, uoči prvog maja. Za mesto festivala odabранo je izletničko mesto Ždrebac koje posede prelepe pejzaže, izvore čiste vode, brojne vidikovce i garantuje apsolutnu

slobodu svim posetiocima. Idejni tvorci i realizatori festivala na samom početku bili su članovi muzičke grupe Jahmessenjah iz Gornjeg Milanovca, koji svojim angažovanjem i entuzijazmom popularišu Afro-Reggae muziku i kulturu širom Balkana.

Mud(r)ijada - Prvak sveta u spremanju belih bubrega

Mud(r)ijada, svetsko prvenstvo u pripremanju specijaliteta od belih bubrega, održava se u selu Lunjevica, udaljenom 3km od centra Gornjeg Milanovca. Ovaj festival organizovao je i započeo oktobra 2004. godine Ljubomir Erović, a danas je tu ulogu preuzeila njegova čerka Jovana Erović, kao glavni naslednik i organizator ovog specificnog festivala.

Mudrijada je dvodnevni festival; razmena ideja koja se

vrti oko spremanja različitih jela od belih bubrega, razne druge hrane, dobrog druženja kao i obavezne razmene kulinarskih veština. Ova manifestacija zna da privuče veliki broj ljudi iz svih krajeva sveta.

Sabor violinista Srbije

U cilju očuvanja muzike našeg podneblja i drevnih, nezaboravnih nota, u Prjanjima, avgusta 2019. godine organizovan je Prvi Sabor violinista Srbije. Uz intoniranje himne "Svilen konac" i podizanje saborske zastave zvanično je otvoren sabor violinista

Srbije. Manifestacija koja je sve ujedinila da zajedno ispisujemo nove stranice istorije. Sabor je preporodio suvoborski kraj, a selo Pranjani postalo je najveselije

selo u Srbiji. Prvi sabor violinista prevazišao je sva moguća očekivanja, a jedno je sigurno – violina je dobila svoju prestonicu.

Moto susreti

Moto klub 'LONELY RIDERS' iz Gornjeg Milanovca u avgustu mesecu organizuje moto skup koji okuplja nekoliko stotina bajkera iz zemlje i regiona. Ove godine

održan je peti po redu skup, ispred gradskog bazena u Gornjem Milanovcu. Skup u gradu pod Rudnikom uz obavezno druženje, obeležili su i:

defile ulicama grada, „bajkerske igre bez granica“ i rock koncerti. Inače, kao i svake i ove godine moto skup bio je humanitarnog karaktera. Novac je prikupljan za pomoć u lečenju male Srne Dragojević, kao i za povređene bajkere i bajkerske porodice, čijoj deci je neophodna pomoć.

Paletu manifestacija koje Gornjomilanovačni organizuju upotpunjaju: Međunarodno bijanale umetnosti minijature, Dani Knjeginje Ljubice, Veče pod grmom, Dani Mije Aleksića, Festival Kratka forma...

Pirotski brendovi

Brendovi, kako kulturni, etnografski ili gastronomski, pored prirodnih vrednosti grada i okoline, osnova su turističke ponude Pirot-a

Brendovi su svojevrsni čuvari tradicije. Piroćanci svoje brendove pažljivo neguju i ljubomorno čuvaju. Uostalom ima li nekog ko nije čuo za: pirotski čilim, pirotsku peglanu kobasicu, pirotski kačakavalj i pirotsku grnčariju?

PIROTSKI ĆILIM

Pirotsko čilimarstvo, sa liste nematerijalne kulturne baštine Srbije, deo je etnografske turističke vrednosti i jedan je od najznačajnog dela kulturne baštine Pirot-a. Domaća radinost i zanati imaju dugu, bogatu i raznovrsnu tradiciju. Značaj pojedinih zanata i broj zanata vremenom se menjao, dok su se jedni

pojavljivali i razvijali, drugi su doživljavali transformaciju ili gubili. Jeden od zanata koji se očuvao do današnjeg dan je svakako čilimarstvo. Pored mnogobrojnih studija o pirotskom čilimu nisu još uvek utvrđeni njegovi počeci. Neki smatraju da je došao sa istoka, drugi da je bio tu i pre Turaka, dok neki smatraju da je autohton. Postoje više razloga da se čilimarstvo baš ovde razvije na takav način. Pre svega zbog razvijenog stočarstva, odnosno ovčarstva, na Staroj planini i izrazite trgovačke

funkcije Pirot-a u srednjem veku. S obzirom na sve ove činjenice za pirotski čilim se može reći da je jedinstven. Njegova unikatnost i originalnost ogleda se u kvalitetu i trajnosti, šarama i bojama kao i razboju na kome je izrađen.

Ornamenti, njihov oblik i boja čine pirotski čilim prepoznatljivim svuda u svetu. Na pirotskom čilimu dominiraju geometrijski motivi, a jedan od najčešćih

je romb-ornament sa praistorijskom tradicijom koji se javlja i na keramici, metalu i bronzi. Kada bi ste upitali neku od čilimarki u Pirotu što je to najvažnije za kvalitet čilima dobili bi ste svuda isti odgovor - vuna. Smatra se da je jedino vuna staroplaninskih ovaca pogodna za izradu pirotskog čilima. Ranije se bojilo prirodnim bojama ali u novije vreme počele su da se koriste animiske gotove boje. Na pirotskom čilimu preovlađuje crvena boja u više nijansi - od svetlo-crvene do boje trule višnje. Od juna 2003. godine pirotski čilim kao proizvod zaštićen je od strane Zavoda za intelektualnu svojinu a na osnovu Zakona o geografskim oznakama porekla.

PIROTSKA PEGLANA KOBASICA

Nesvakidašnji i jedinstveni specijalitet pirotskog kraja koji je deo lokalnog identiteta i ponos Piroćanaca. Peglana kobasica ima dugu tradiciju izrade, smatra se da potiče još iz vremena turske vladavine ovim prostorima. Specifičnost ovog delikatesa ogleda se u načinu izrade i kvalitetu sastojaka, koji se koriste za njegovu izradu. Čitav proizvodni proces se odvija ručno, od punjenja do „peglanja“ „proizvoda“, što i čini njegovu jedinstvenost. Za izradu pirotske peglane kobasice koriste se najkvalitetnije vrste mesa - juneće, kozije i ovčje meso, takozvana posna mesa kao i začini koje svaki majstor dodaje po svom ukusu i sostvenoj recepturi. Ono što je izdvaja je činjenica da se za njenu izradu ne koristi svinjsko meso, a proces sušenja se odvija

na prirodnoj cirkulaciji vazduha (promaji). Peglana kobasica ima oblik potkovice, a period izrade je, zavisno od vremenskih uslova novembar i decembar mesec. Piroćanci su organizovali i Sajam pirotske peglane kobasicice, koji okuplja veliki broj izlagača ovog specijaleta. Ovaj događaj zna da poseti i preko 15000 ljudi, a održava se u poslednjeg vikenda u januaru mesecu u Sportskoj dvorani Kej u Pirotu.

PIROTSKI KAČKAVALJ

Stanovnici staroplaninskih sela su izradu pirotskog kačkavalja naučili od Crnovunaca, odnosno Karakačana, koji su između 17. i 19. veka živeli na Staroj planini. Na staroplaninskim pašnjacima napasala su se velika stada ovaca, koza i konja. Nekada su se sirile velike količine sira koji se izvozio u Carigrad i Jedrene. Početak proizvodnje kačkavalja započinje sedamdesetih godina XIX veka. Karakteristika kačkavalja je bogatstvo i specifičnost ukusa koji se dobija ručnim procesom izrade. U početku je kačkavalj izrađivan isključivo od ovčijeg mleka da bi se tek kasnije pravio i od kravljeg mleka ili mešanog (takozvani mešanac). Izrada

kačkavalja ima tri faze: izradu baskije, prevodenje baskije u kačkavalj i na kraju sušenje i zrenje od minimum 8 nedelja. Punoča ukusa ovog pirotskog brenda potiče od mleka ovog geografskog područja koje je

bogato najkvalitetnijom travom i mirisnim biljem Stare planine. Najstariji pisani podaci o izradi kačkavalja na Staroj planini datiraju s početka 18. veka. Potražnja za ovim proizvodom dovela je do porasta proizvodnje, pa je početkom 20. veka bilo oko 20 trgovaca-izvoznika kačkavalja. Danas se proizvodnjom ovog pirotskog specijaliteta bavi Mlekarska škola Dr. Obren Pejić iz

Pirotu, kao i nekoliko manjih proizvođača. U poslednje vreme uz pirotski kačkavalj jedan od popularnijih predproizvoda kačkavalja je I đubek. Nekoliko godina unazad zaživeo je i Festival sira i kačkavalja koji okuplja veliki broj izlagača mlečnih proizvoda iz čitave Srbije. Održava se u septembru, u parku srpske srednjevekovne tvrđave Kale - Momčilov grad.

PIROTSKA GRNČARIJA

Narodno tradicionalno grnčarstvo na ovim prostorima bilo je pod raznim uticajima sa strane. Pirot je bio centar grnčarskog zanata u Srbiji. Sredinom XIX veka imao je čak 40 grnčarskih radionica. Već krajem XIX veka značaj grnčarstva opada, pa se broj grnčarskih radionica smanjio na 32 radionice.

U Pirotu su grnčari izrađivali svoje predmete na nožnom kolu. Osnovna sirovina za proizvodnju posuda je glina. Predmeti su pečeni u specijalnim "vurnjama". Proizvodilo se preko 70 vrsta sudova različitog oblika i namene. Grne po kome je zanat dobio ime korišćen je za kuvanje jela na otvorenom ognjištu. Osim grneta za serviranje jela koristila se đuvečarka, lonče za kiselo mleko, grnajče i slično. Predmeti kulturnog karaktera, kandila, izrađivani su s osobitom pažnjom. Pravili su još posude za svetu vodicu- takozvana "panica za vodosvećenje" i svećnjake, kao i predmete koji su se koristili u domaćinstvu (levak, poklopac za kazan, pojilo za živinu) i za ličnu upotrebu (dečije igračke, pištaljke, lule).

Svi ovi predmeti odlikuju se skladnim bojama (žuta, zelena, mrka) i ukrašavani su raznim vrstama ukrasa: urezivanjem krugova, cik-cak linija, lozica, nalepljivanjem ukrasa apliciranim rozetama, vegetabilnim i zmijolikim ukrasima, crtanim cvetovima i drugim motivima. Pirotska tradicionalna grnčarija je osim u Srbiji, veoma poznata i u Evropi.

Novi Bečeј je posebna varoš

Satkala ga je priroda, nemirna reka Tisa koja je stolećima unazad plavila naselje, mali i veliki ljudi koji su stvarali duh i mentalitet ovog kraja

Novi Bečeј koji je nastao spajanjem dva naselja Vranjeva i Novog Bečeja, kroz svoju istoriju menjao je ime. Od prvih pisanih dokumenata koji pominju Novi Bečeј kao grad tvrđavu (Castelum de Beche) 1091. godine, do naziva: Turski Bečeј, Francisdorf, Vranjevo i Vološinovo do 1952. godine kada konačno dobija ime Novi Bečeј.

Da li ste znali da je Novi Bečeј, koji se nalazi sa banatske strane, stariji je skoro šest vekova od nekada Starog a sada samo Bečeja u Bačkoj? Bežeći pod najezdom Turaka, krajem XVII veka, žitelji banatskog Bečeja osnovali su u Bačkoj srednjovekovni Bečeј. Nakon proterivanja Turaka, većina stanovništva banatskog Bečeja vratila se na teritoriju Banata i ponovo oživilo naselje koje se danas zove Novi Bečeј.

Priroda nije uvek bila blagonaklona prema stanovnicima Novog Bečeja. Nemirna i divlja reka Tisa plavila je naselje i nanosila veliku štetu ljudima. Zato su 1885. godine preduzeti opsežni melioracioni radovi, njen tok je pomeren ali u pravcu koji je bio bezbedniji od poplava. Ali sigurno niste znali za podatak da je zahvaljujući besedi uticajnog javnog beležnika Ištvanu Ištvanfiju, početkom XX veka, reka Tisa ostala u svom

koritu u kom se nalazi i danas! Upravo u vreme kada je opština Turski Bečeј intenzivno radila na regulaciji podzemnih voda i podizanju nasipa, 1889. godine stigla je vest iz austro-ugarskog ministarstva trgovine da predviđenom regulacijom voda, glavni tok reke Tise ipak zaobiđe Turski Bečeј na razdaljini od nekoliko kilometara. Delegacija uticajnih ljudi ondašnjeg Turskog Bečeja, uputila se put Budimpešte a njihovi napor i maestralni govor Ištvanfija, koji se i danas čuva, urodili su plodom.

Tako je naša panonska lepotica Tisa ostala priljubljena uz Novi Bečeј i danas. I nekako, često pomislimo da nam je ona ustvari neizmerno zahvalna,

večito zaljubljena u naš grad, a kruna te ljubavi je i jedan fenomen jedinstven u svetu – Tiski cvet! Prelepi insekti koji izleću iz muljevitog tla reke, svakog juna meseca, plešu nad rekom u ljubavnom zanosu i na kraju dana umiru srećni...do nekog sledećeg života, plesa i prilike da budu zaljubljeni...Mi smo ih oslikali i ubeležili u istoriju grada kao simbol naše varoši.

Novi Bečeј krije i mnoge tajne, legende, priče koje se samo odabranima pričaju. Čuvaju se od zaborava kroz predanja i poneki doživljaj koji se iznova prepričava. Riznica novobečejskih priča je prebogata, mogli bismo poput Šeherezade ispričati 1001 priču o nama a da vas iznova pitamo "Da li ste znali da...?" Sigurni smo da želite da čujete još priča o nama.

Ako smo vas za trenutak inspirisali i izmestili u neko drugo vreme, uveli u neki drugi vek, učinili da budete: vojnici i grofovi, baroni i princeze, znači da je vreme da nas posetite!

Tatjana Vlaškalin NOVI BEČEJ turistička organizacija

3 pitanja za...

Jelena Kinder, direktor Turističke organizacije opštine Knjaževac

Predstavite ukratko Knjaževac?

Knjaževac je romantično stetište dobromarnih posetioца. i sa ponosom nosi epitet „Srpska Venecija“ zbog tri reke, sedam mostova koji spajaju njihove obale i starog gradskog, zanatsko-trgovačkog jezgra Stare čaršije. Knjaževac je opština pitomih dolina tri Timoka, koloritnih klisura brda i proplanaka, visokih, divljih planinskih vrhova, gastronomskih specijaliteta, kvalitetnih vina i rakija, veselih i gostoljubivih ljudi, Od 2014. godine Knjaževac nosi i titulu „Izuzetna destinacija Evrope“ zbog nematerijalnog kulturnog nasleđa koje se ponosno neguje i čuva.

Zašto turisti da posete vaš kraj?

Knjaževac je mesto bogate tradicije, prirodnih i kulturnih vrednosti.

Priroda je bila veoma darežljiva prema opštini Knjaževac. Primarni prirodni resurs je Stara planina, oaza mira, čistog vazduha i zdrave hrane. Na njoj se nalazi i poznati ski centar Rgoška Banja-Banjica, prirodno jezero sa termalnom vodom postojane temperature od 28c, planina Tupižnica koja je idealna za ljubitelje planinarenja i paraglajdera i klisura Ždrelo su samo neki razlozi zašto da turisti posete naš kraj. Ovde je skriveno i mnoštvo kulurno-istorijskih spomenika iz različitih epoha, od pristorije, drevnih Rimljana i njihovog vojnog utvrđenja Timakum Minus, srednjovekovnog bisera Timočke eparhije-Bogorodičine crkve, pa sve do spomenika previranja na istorijskoj sceni Srbije - Gurgusovačke kule. Čuvar kulturnog identiteta knjaževačkog kraja je Zavičajni muzej, koji pod svojom upravom ima i Muzej grada, kao i Arheo-etno park u selu Ravna.

Knjaževac se nalazi i na nacionalnoj ruti Putevi vina. U knjaževačkom vinogorju proizvode se vina sa zaštićenim geografskim poreklom koja su nosioci su brojnih priznanja, kako u zemlji tako i u inostranstvu.

Neizostavni deo naše tradicije ali i naše turističke ponude je gastronomija. Od lokalnih specijaliteta posebno se izdvajaju: prepržolj, jagnjetina pod sačem, hleb iz „vurnje“ -

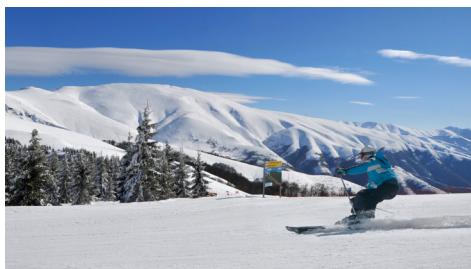
peči, sira na „velije“, čorba dzipa koja se priprema samo u staroplaninskom selu Balta Berilovcu, sarmice u vinovom listu, belmuž, čorba i jela od samoniklog bilja (koprive, zelja...), slatke pite sa orasima, višnjama, borovnicima, slatka, med itd.

Pored prirodnih, kulturnih i gastronomskih vrednosti opština Knjaževac je poznata i po izuzetno gostoljubivim i srdačnim ljudima koji ovde žive. Zato za Knjaževac važi slogan- „Knjaževac - tamo gde su prijatelji“.

Koji su dalji pravci razvoja Knjaževca kao turističke destinacije?

Opština Knjaževac je opština koja se neprekidno razvija i naravno, kao i sve opštine, teži da se što bolje pozicionira na turističkoj mapi Srbije. To znači da moramo održavati postojeće i raditi na novim turističkim sadržajima. Ove godine je u planu početak izgradnje zdravstveno-rehabilitacionog centra u Rgoškoj banji što predstavlja jedno novo poglavje u razvoju i banjskog turizma u našoj opštini. Nakon završetka zdravstveno-rehabilitacionog centra planiramo izgradnju i turističkog kompleksa visoke kategorije na ovoj lokaciji. Razvoju banjskog turizma gravitiraće i razvoj seoskog turizma u susedim selima. Težimo da u narednom periodu postanemo jedinstvena destinacija, gde se u istom danu može skijati na „krovu Srbije“ a zatim uživati u blagodetima banjske vode. Radi se intezivno i na renoviranju sportske infrastrukture (stadiona, halu..) te će opština Knjaževac, uz pokriveni olimpijski bazen, biti i idealna destinacija za dalji razvoj sportskog turizma.

Turistička organizacija opštine Knjaževac će i ubuduće svoje aktivnosti usmeriti ka efikasnijoj i dalekosežnijoj promociji, povećanju kvaliteta turističke ponude a samim tim i ka povećanju turističkog prometa.

Muzej Ponišavlja Pirot

Kuća porodice Hristić, u kojoj je već šest decenija Muzej Ponišavlja, izgrađena je 1848. godine i spada medju najlepše gradske kuće kod nas. Muzej je osnovan 1947. godine i ima etnološku, istorijsku, arheološku, foto i numizmatičku zbirku. Naročito je značajna etnografska zbirka sa predmetima domaće radinosti ovog kraja: keramikom, nošnjama, pirotskim čilimima. Graditelj i vlasnik kuće u kojoj je danas Muzej Ponišavlja, bio je Hrista Jovanović, poznat pod

imenom Mali Rista, pirotski trgovac, rodom iz sela Zavoj. Početkom 19. veka dolazi u Pirot i zahvaljujući veštini u vodjenju trgovackih poslova, stiče ugled kod pirotskih čorbadžija, ali i kod Turaka. Kažu da je radio sa ogromnim sumama novca i sve do šesdesetih godina 19.veka gospodario ukupnom trgovinom stokom i stočnim proizvodima. Njegovo ime se i danas spominje u Pirotu. Kuća koju je napravio odolela je zubu vremena i ostala najznačajniji objekat u Pirotu iz tog vremena. Mali Rista umro je u Pirotu 1864.god. Kuća ima odlike balkansko-orientalnog stila. Kuća Malog Riste godinama zauzima istaknuto mesto u arhitektonskom nasledju Srbije i proglašena je 1979. godine spomenikom kulture od izuzetnog značaja. Muzej Ponišavlja, dobivši od opštine Pirot kuću na korišćenje, uklopio se u takav postojeći ambijent. U prizemlju su predmeti pirotske grnčarije i predmeti metalnog i drvenog pokućstva. Sprat je opremljen

nameštajem koji je pripadao porodici Hristić, kao i drugim pirotskim trgovackim porodicama 19. veka. U vitrinama su izloženi delovi odeće i nakita iz Pirot i okoline.

Prostorom na spratu dominiraju pirotski čilimi u svojoj lepoti boja i ornamenta. Njegova specifičnost je što nema naličje već dve potpuno iste strane. Šare su bogate i raznovrsne. Govore, na svoj osobeni način, o devojačkoj čežnji, tugi, ljubavi i sreći ali svedoče i o burnoj srpskoj istoriji. Po bogatstvu ornamentike oni se mogu meriti sa najlepšim čilimima sa istoka. Veoma su česti motivi biljnog i životinjskog sveta. Boje su jasne i harmonične, a najčešća je crvena osnova sa pojedinačnim kontrastnim akcentima. Crvena boja i inače preovlađuje, u više tonova, od svetlo crvene do

jarko crvene boje

U ambijentu
Muzeja
snimana su
mnoga filmska
ostvarenja
poput Zone
Zamfirove,
Ivkove slave,
serija o Vuku
Karadžiću i
druge.
Izložbeni
prostor Muzeja

obuhvata površinu od oko 300 m² za potrebe stalne postavke i oko 100 m² galerijskog prostora za potrebe tematskih i gostujućih izložbi. Muzej je za posetioce otvoren svakog radnog dana, od 7 do 15 časova i subotom od 10 do 14 časova.

LJUDI, ŠPARTAJTE PO SRBIJI!

Dalaj Lama je preporučio da jednom godišnje, idite na neko mesto na kome nikada do tada niste bili

Bilo bi poželjno da ne putujete kao turista koji ima zacrtan plan razgledanja spomenika, već kao putnik koji otkriva nepoznato i sreće ljude koje će

dobro upoznati. Jer pravi putnik nigde nije stranac i na putu se oseća kao da je kod svoje kuće. Putovanje kroz Srbiju će vas svakako

Srbi prvaci sveta u vaterpolu. Ko propliva na reci taj je car u bilo kakvoj vodi. Za jesen kažu da je najlepši osmeh godine I doba kada se boje cveća sele na lelujavo lišće. To je vreme sabiranje zrelih plodova i brojnih svećarija koje to prate. Protekle dve godine Korona je blokirala granice a ekstremne temperature su dodatno obustavile pakovanje kofera. Prosto smo bili

prinuđeni da otkrivamo mogućnosti svoje zemlje. Znate da su Divčibare visoravan na domaku Beograda na kojoj boravi manje od sto žitelja. Istovremeno, тамо je podignuto oko 2500 vikendica. Tokom pomenutog perioda, sve te kuće za odmor su bile pune. Zlatibor i Kopaonik su bili standardno popunjene, a Dunav je postao sve privlačnija odrednica. Staru planinu, nekad

ostaviti bez reči. Kada se vratite kući, bićete prepuni lepih priča. Ako stvarno odvojite jednu godinu za putovanje po Srbiji, dobro je znati putanju koju bi valjalo uskladiti sa kalendarom. Jer svaki kraj Srbije ima svoj najlepši period što ne znači da je tokom ostatka godine nezanimljiv. Jer u Srbiji se sve menja a opet nekako ostaje isto. Zimu je najbolje provesti na planinama, u sve brojnijim skijaškim centrima. Proleće je idealno za obilazak kulturnih spomenika i prirodnih lepota, pre svega lepih vodopada koje snegovi koji se tope pretvaraju u moćne vodene pragove. Letnje doba je najlepše provesti pored sve brojnijih kupališta. Srbija nema more ali ima predvina jezera, rečne plaže, bazene i sve veći broj aqua parkova. Da se podsetimo da su

dostupnu samo planinarima, opsedale su kolone turista koji su otkrili da im višesatno hodanje po planini sasvim prija. Slično je bilo na Tari, Uvcu, Vlasini, Fruškoj Gori...

U Srbiji ima još puno neotkrivenih mesta! I zato slobodno špartajte po Srbiji! Ja nostalgiju osećam prema mestima u kojima nisam bio, a najviše mi nedostaju ljudi koje nisam upoznao.

Tekst i fotografije: Dragan Bosnić

ЈА СРБИЈУ

Туристичка организација Србије

www.serbia.travel